

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA.410.21.5.2024

Pan
Antoni Szlagor
Burmistrz Miasta Żywca

ul. Rynek 2
34-300 Żywiec

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/069 - Realizacja uchwał antysmogowych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miejski w Żywcu ¹ , ul. Rynek 2, 34-300 Żywiec
Kierownik jednostki kontrolowanej	Antoni Szlagor, Burmistrz Miasta Żywca ² , od 19 listopada 2002 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Realizacja działań w celu wdrożenia uchwały antysmogowej oraz wykonania zadań określonych w programach ochrony powietrza, związanych z wdrożeniem tej uchwały.
Okres objęty kontrolą	Lata 2017 – 2024 (do dnia zakończenia kontroli w 2024 r.), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem oraz danych wykraczających poza ten okres, mających wpływ na kontrolowane obszary lub gromadzonych w celach ustalenia tendencji badanych zjawisk (dane zbierane w celach porównawczych).
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy o NIK ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontroler	Magdalena Śleziak, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/185/2024 r. z dnia 3 września 2024 r.

(akta kontroli str.1-2)

¹ Dalej: Urząd, Miasto lub Gmina.

² Dalej: Burmistrz.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Gmina w okresie objętym kontrolą podjęła szereg działań na rzecz poprawy jakości powietrza, jednakże działania te, w ocenie NIK, nie były w pełni skuteczne.

W latach 2017-2024⁵ w Gminie realizowano działania naprawcze określone w obowiązujących w województwie śląskim programach ochrony powietrza⁶ oraz obowiązującej od 1 września 2017 r. uchwały Nr V/36/1/2017 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 7 kwietnia 2017 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa śląskiego ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw⁷ dotyczących ograniczenia emisji z sektora komunalno-bytowego⁸. Realizowano również działania określone w dokumentach przyjętych przez Radę Miejską, w szczególności w programie ograniczenia niskiej emisji, w zakresie wymiany nieefektywnych źródeł ciepła oraz termomodernizacji prowadzonych w budynkach mieszkalnych jednorodzinnych. Ponadto prowadzono inne działania, m.in. uczestniczono w Programie Priorytetowym *Czyste powietrze*⁹, którego celem była poprawa jakości powietrza oraz zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych poprzez wymianę źródeł ciepła i poprawę efektywności energetycznej budynków mieszkalnych jednorodzinnych¹⁰.

Pomimo podejmowanych działań w zakresie wymiany źródeł ciepła, według danych z bazy Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków¹¹ przedstawionych przez Gminę, udział kotłów pozaklasowych (poniżej 3 klasy lub brak informacji - w największym stopniu przyczyniających się do emisji zanieczyszczeń powietrza) w łącznej liczbie kotłów na paliwa stałe zlokalizowanych na terenie Miasta wynosił 27,3%, a udział kotłów poniżej 5 klasy 57,3%¹². Analiza przeprowadzona przez NIK wykazała, że przy dotychczasowym średniorocznym tempie wymiany kotłów na paliwo stałe¹³ wyeliminowanie wszystkich kotłów poniżej 5 klasy zajmie 13 lat¹⁴, a tym samym

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Do dnia zakończenia czynności kontrolnych.

⁶ Tj. uchwałach Sejmiku Województwa Śląskiego: nr IV/57/3/2014 z dnia 17 listopada 2014 r. w sprawie przyjęcia Programu ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji (Dz. Urz. Woj. Śląsk. z 2014 r. poz. 6275); nr VI/47/5/2017 z dnia 18 grudnia 2017 r. w sprawie przyjęcia Programu ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego (...) (Dz. Urz. Woj. Śląsk. z 2017 r. poz. 7339) oraz nr VI/21/12/2020 z dnia 22 czerwca 2020 r. w sprawie przyjęcia Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego (Dz. Urz. Woj. Śląsk. z 2020 r. poz. 5070 ze zm.); dalej: POP.

⁷ Dalej: *uchwała antysmogowa*.

⁸ W tym ze szczególnym uwzględnieniem działań naprawczych w zakresie: ograniczenia emisji z instalacji o małej mocy do 1MW, w których następuje spalanie paliw stałych; działań promocyjnych i edukacyjnych, oraz kontrolnych.

⁹ Dalej: program *Czyste Powietrze*.

¹⁰ Przez budynek mieszkalny jednorodzinny, zgodnie z ustawą z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, należy rozumieć budynek wolnostojący albo budynek w zabudowie bliźniaczej, szeregowej lub grupowej, służący zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych, stanowiący konstrukcyjnie samodzielną całość, w którym dopuszcza się wydzielenie nie więcej niż dwóch lokali mieszkalnych albo jednego lokalu mieszkalnego i lokalu użytkowego o powierzchni całkowitej nieprzekraczającej 30% powierzchni całkowitej budynku.

¹¹ Dalej: CEEB. W CEEB od 1 lipca 2021 r. gromadzone są dane dotyczące źródła ciepła, źródła energii elektrycznej, wykorzystywanego na potrzeby budynku lub lokalu w celu ogrzewania lub podgrzania wody użytkowej oraz źródła spalania paliw. Każdy właściciel domu lub zarządcą budynku ma obowiązek zgłosić do CEEB, z jakiego źródła ogrzewania korzysta. Bazę w imieniu ministra właściwego do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa prowadzi Główny Urząd Nadzoru Budowlanego.

¹² Według danych przedstawionych przez Urząd na potrzeby nin. kontroli NIK, według stanu na dzień 1 lipca 2024 r. na terenie miasta znajdowało się 3302 kotły na paliwa stałe, z czego 1893 było poniżej klasy 5.

¹³ W latach 2018-2023.

¹⁴ Udział kotłów pozaklasowych (poniżej 3 klasy lub brak informacji o klasie kotła) w łącznej liczbie kotłów na paliwa stałe na 1 lipca 2024 r. wynosił 27,3%.

realizacja postanowień *uchwały antysmogowej* i programów ochrony powietrza będzie niemożliwa.

W rezultacie podejmowanych działań, jakość powietrza w Gminie ulegała znacznej poprawie. Od roku 2020 nie są przekraczane średnioroczne stężenia dopuszczalne dla pyłu zawieszonego PM₁₀, natomiast w roku 2023 nie została przekroczona dopuszczalna częstość przekraczania stężeń 24-godzinnych wynosząca 35 dni w roku kalendarzowym. W Gminie Żywiec liczba dni z przekroczeniami dopuszczalnej wartości średniodobowej dla pyłu zawieszonego PM₁₀ (>50 µg/m³), zmniejszyła się z ponad 91 dni w 2017 roku do 31 dni w 2023 roku.

Na podstawie modelowania matematycznego obszar Gminy w latach 2017-2023 był jednym z obszarów w województwie śląskim o najwyższych stężeniach pyłu zawieszonego PM_{2,5}, ale od 2021 roku zauważalny był trend malejący w zakresie tych stężeń. Przykładowo w 2017 r. wynosiło ono (18,2 – 31,2 µg/m³), a w 2023 r. (11,8 – 20,4 µg/m³)¹⁵.

W latach 2022 i 2023 w Żywcu średnioroczne stężenia benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM₁₀ były najwyższe w województwie śląskim i wynosiły odpowiednio 6 i 5 ng/m³, gdzie poziom normatywny wynosił 1 ng/m³. Należy jednak zaznaczyć, że były one znacznie niższe niż w 2017 roku, kiedy stężenie to wynosiło 12 ng/m³.

Na terenie Gminy w latach 2018-2024 (do III kw.) wymieniono 943 nieekologiczne kotły na paliwa stałe na ekologiczne źródła ciepła, w tym 911 (tj. 96.6%) w ramach *Programu Ograniczenia Niskiej Emisji dla Miasta Żywca* i *Programu Czyste Powietrze*. Tymczasem aktualnie obowiązujący POP na lata 2023-2026 zakłada, że w okresie tym wymienionych zostanie łącznie 5 033 kotłów, z czego w latach 2024 i 2025 r. po 1 258, a w 2026 r. – 1 259. Z powyższych danych jednoznacznie wynika, że uzyskanie do 31 grudnia 2026 r. zakładanego w POP efektu ekologicznego – przy aktualnym poziomie wymiany kotłów - będzie niemożliwe do osiągnięcia, podobnie jak realizacja postanowień *uchwały antysmogowej*.

NIK zauważa, że Gmina zidentyfikowała bariery związane z pełnym wdrożeniem *uchwały antysmogowej* oraz wykonaniem postanowień POP w zakresie ograniczenia niskiej emisji., a także podjęła szereg działań edukacyjnych mających na celu ich eliminację. Na szczególną uwagę zasługuje:

- zakupienie w 2024 r. ze środków pozyskanych z Urzędu Marszałkowskiego w konkursie *Inicjatywa Antysmogowa*”, samochodu elektrycznego przeznaczonego na potrzeby mobilnego laboratorium powietrza, wyposażonego dodatkowo w drona zakupionego w 2023 r.;
- pozyskanie dofinansowania z NFOŚiGW na *Przebudowę kotłowni Rejonowej Pod Grapą* w celu jej modernizacji oraz stopniowego odchodzenie od paliwa węglowego i zastąpienie go gazem ziemnym;
- udział w projektach *Słoneczna Żywiecczyzna* i *STOP-SMOG*.

Stwierdzone w Gminie nieprawidłowości dotyczyły:

- niepodjęcia przewidzianego w POP 2017 do obowiązkowej realizacji działania pn. *Promowanie zrównoważonego transportu w miastach, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji publicznej oraz rowerów, jako środka transportu*, co zdaniem NIK było działaniem nierzetelnym;
- nieodnotowywania w protokołach z realizowanych w latach 2018-2021 przez Straż Miejską w Żywcu kontroli indywidualnych systemów grzewczych, czy spełniają one wymagania *uchwały antysmogowej* i jaki jest wiek kontrolowanego kotła, co NIK ocenia jako działanie nierzetelne;

¹⁵ GIOŚ informuje, że nastąpiło przekroczenie od 20,5 µg/m³.

- nieprzeprowadzania wymaganej w POP 2017 i POP 2020 liczby kontroli wykorzystywanych źródeł ciepła w przypadkach ogłoszenia przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska¹⁶ poziomu II i III ostrzeżeń o niskiej jakości powietrza, co NIK ocenia jako działanie niezgodne z obowiązującymi przepisami;
- przedstawiania w sporządzanych za lata 2018-2022 sprawozdaniach z realizacji POP, danych nierzetelnych lub błędnych w zakresie liczby i dat podejmowanych w ramach realizacji POP (oraz PDK) kontroli w daniach objętych ostrzeżeniami o niskiej jakości powietrza na poziomie II i III.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej¹⁷ kontrolowanej działalności

OBSZAR

Realizacja działań w celu wdrożenia uchwały antysmogowej oraz wykonania zadań określonych w POP, związanych z wdrożeniem tej uchwały

Opis stanu faktycznego

1. Gmina identyfikowała problem jakości powietrza związany z niską emisją.

1.1. Informacje o stężeniu w powietrzu szkodliwych substancji związanych z niską emisją pozyskiwane były przez Gminę Żywiec bezpośrednio ze strony Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Katowicach poświęconej systemowi monitoringu jakości powietrza oraz z bieżących komunikatów otrzymywanych od GIOŚ każdorazowo w przypadku wystąpienia na terenie Żywca znacznego przekroczenia stężenia szkodliwych substancji w powietrzu. Gmina w 2017 zakupiła 7 czujników wskaźnikowych służących do mierzenia jakości powietrza. Od 2024 r. dane z czterech tych czujników udostępniane są na stronie internetowej Gminy¹⁸. Od 2019 r. mieszkańcy o jakości powietrza mogli uzyskiwać również informacje z 14 ekosłupków, zamieszczonych obok miejskich placówek tj. szkół podstawowych i przedszkoli.

(akta kontroli str. 8-114)

1.2. Gmina dysponowała danymi o jakości powietrza otrzymanymi z GIOŚ oraz z pomiarów pochodzących z urządzeń – znajdujących się na jej terenie, tj. z czujników wskaźnikowych, tablic informacyjnych oraz ekosłupków. Danych, uzyskanych z siedmiu takich czujników w latach 2017-2023, Gmina jednak nie archiwizowała, a dane uzyskane od 2021 r. z 14 ekosłupków przechowywane były na serwerze przez okres 3 lat, podobnie jak uzyskiwane dodatkowo od 2024 r. dane z czterech tablic informacyjnych.

W poszczególnych latach uzyskane z ww. urządzeń¹⁹ dane na temat stężenia średniorocznego pyłów zawieszonych w powietrzu na terenie Gminy przedstawiały się następująco:

- PM₁₀ - 2021 r. – 40,3 µg/m³; 2022 r. – 31,3 µg/m³; 2023 r. – 26 µg/m³; do 15 listopada 2024 r. – 23,1 µg/m³;
- PM_{2,5} - 2021 r. – 29,6 µg/m³; 2022 r. – 23,9 µg/m³; 2023 r. – 20,01 µg/m³; do 15 listopada 2024 r. – 18,9 µg/m³.

(akta kontroli str. 8-14, 19, 58, 93, 1082)

¹⁶ Dalej: GIOŚ.

¹⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁸ www.zywiec.pl

¹⁹ Dane podane z ekosłupków do 2023 r., a od 2024 r. z 14 słupków Air Sensor i 4 czujników wskaźnikowych.

Burmistrz wyjaśnił, że Gmina analizowała dane dotyczące jakości powietrza zwłaszcza w odniesieniu do zanieczyszczeń związanych z tzw. niską emisją, a analiza ta została wykorzystana do opracowania:

a) *Antysmogowej mapy drogowej dla Żywca Czyste ciepło do 2030 roku.* Dokument ten został opracowany przez ekspertów z Forum Energii i Krajowej Agencji Poszanowania Energii, we współpracy z Miastem Żywiec i opublikowany w kwietniu 2020 r. Wskazano w nim m.in., że:

- *głównym źródłem zanieczyszczeń zimą jest niska emisja, czyli emisja spalin z budynków jednorodzinnych i wielorodzinnych ogrzewanych węglem niskiej jakości. Wpływa to na wzrost stężenia w powietrzu pyłów, tlenków siarki, tlenków węgla czy beznoapirenu. Mimo tego, że miasto posiada dobrze rozbudowaną sieć gazowniczą, zaledwie 14% ilości energii cieplnej pochodzi z gazu. System gazowniczy wykorzystywany jest w 34% swojej całkowitej wydajności.*
- *Emisja zanieczyszczeń z sektora transportowego [ma miejsce] przez cały rok, [gdyż] przez miasto przebiega gęsta sieć dróg miejskich, powiatowych, wojewódzkich i krajowych.*
- *Emisja ze zlokalizowanych na terenie miasta przedsiębiorstw i zakładów przemysłowych pogarsza stan środowiska przez cały rok.*
- *Położenie miasta w dolinie, która utrudnia przewietrzanie obszaru, powoduje, że masy zanieczyszczonego powietrza utrzymują się nad miastem przez długi czas.*
- *Napływ zanieczyszczeń transgranicznych z ościennych gmin oraz dalszych regionów dodatkowo negatywnie wpływa na środowisko.*

W dokumencie tym procentowo wskazano strukturę pochodzenia pyłu PM₁₀ i B(a)P, według której²⁰:

- 74% PM₁₀ pochodziło z gospodarstw domowych, 8% z hałdy i wyrobiska, 5% z przemysłu, 5% z transportu, a 8% z innych źródeł,
- 94% B(a)P pochodziło z gospodarstw domowych, a 6% z przemysłu.

We wnioskach zawartych w tym dokumencie wskazano m.in., że:

1) *Analiza dostępnych danych wskazuje, że głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza w Żywcu jest sektor komunalny, a zwłaszcza indywidualne ogrzewanie niskogatunkowym paliwem i węglem spalany w nieefektywnych kotłach grzewczych. Główny nurt działań powinien być przede wszystkim skierowany na eliminację indywidualnych źródeł ogrzewania i zastąpienie ich źródłami niskoemisyjnymi (...).*

2) *Chociaż 68% budynków w Żywcu zostało ocieplonych, ich wskaźniki energetyczne są w większości przypadków złe. Niepoprawnie wykonana termomodernizacja blokuje możliwość modernizacji budynku na wiele lat (...) Miasto Żywiec powinno opracować program poprawy efektywności energetycznej budynków, mechanizmy finansowania i podjąć działania edukacyjne.*

3) *Należy wprowadzić na poziomie krajowym zmiany zakresie przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu (...).*

4) *Wskazane jest prowadzenie aktywności edukacyjno-informacyjnej dotyczącej sposobów oszczędzania energii (...).*

We wnioskach dotyczących potencjału energetycznego Miasta podano natomiast, że:

²⁰ Źródło: Główny Inspektor Ochrony Środowiska. Roczna ocena jakości powietrza w województwie śląskim 2018 r. dane uśredniona wartość dla strefy śląskiej z wyłączeniem większych miast i aglomeracji górnośląskiej oraz częstochowskiej

- Żywiec posiada duży potencjał nisko i zeroemisyjnej energii cieplnej. (...) Sieć gazowa jest dobrze rozwinięta w całym mieście, a pokrywa zaledwie 14% strumienia energii wykorzystywanej do celów grzewczych;
 - koszt ogrzewania budynków mieszkalnych wynosi 62 mln zł, z czego 30 mln zł to koszt węgla (...);
 - najmniejszy koszt zmienny indywidualnego ogrzewania zapewnia zabudowa pompy ciepła wspomaganej instalacją fotowoltaiczną. Barięą w wykorzystaniu tej technologii jest nakład inwestycyjny, który może być zredukowany poprzez bezzwrotne dotacje do ceny zakupu urządzenia;
 - emisje gazów, pyłów oraz CO₂ z ogrzewania budynków w Żywcu wielokrotnie przewyższają średnie krajowe. W przypadku tlenków siarki – sześciokrotnie. To efekt powszechnego stosowania niskiej jakości węgla do ogrzewania domów;
 - koszty zdrowotne, które są efektem zanieczyszczeń powietrza w mieście wynoszą 137 mln zł, co oznacza, że każdy z mieszkańców Żywca ponosi roczny koszt w wysokości około 4 tys. zł na poprawę jakości zdrowia oraz utraconych przychodów bezpośrednich i pośrednich.
- b) Gminnego Programu Niskoemisyjnego Miasta Żywca²¹ z 2020 r., w którym podano, że analiza wykazała, że największe stężenia PM₁₀ i B(a)P mają miejsce w miesiącach zimowych, późną jesienią oraz wczesną wiosną.
- c) Aktualizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Żywiec²² z 2017 r., w której stwierdzono, że głównymi czynnikami kształtującym jakość powietrza na terenie Żywca są emisje pochodzące z sektora budownictwa jednorodzinnego i wielorodzinnego, emisja przemysłowa, komunikacyjna, a także zanieczyszczenia transgraniczne z terenu Republiki Czeskiej. Duże znaczenia ma również położenie geograficzne miasta. Kotlina Żywiecka jest obszarem, na którym panują niekorzystne warunki przewietrzania, gdyż cisze występują tutaj średnio przez 50% czasu w roku, a zaleganie powietrza w kotlinie sprzyja występowaniu długich okresów inwersji termicznej, a także wydłużonych okresów o bardzo niskiej temperaturze powietrza. Warunki takie utrudniają rozprzestrzenianie się zanieczyszczeń, powodując znaczne pogorszenie jakości powietrza, zwłaszcza w okresie zimowym.

(akta kontroli str. 995-998, 1008-1057)

Przekazane z GIOŚ na potrzeby nin. kontroli NIK parametry jakości powietrza w Gminie w latach 2017–2023 przedstawiały się następująco²³:

- stężenie średnioroczne pyłu PM₁₀ wynosiło w poszczególnych latach, odpowiednio²⁴: 48, 47, 34, 33, 37, 32 i 27 µg/m³, a w sezonie grzewczym tych

²¹ Przyjętego uchwałą nr XXIII/192/2020 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 16 kwietnia 2020 r.

²² Przyjętego uchwałą nr XXXV/260/2017 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 30 marca 2017 r.

²³ Na terenie Żywca usytuowana jest jedna stacja pomiarowa monitoringu jakości powietrza GIOŚ przy ul. Kopernika.

²⁴ Do oceny jakości powietrza na stacji w Żywcu, w latach 2017-2019 i w 2023 roku, wykorzystano metodę automatyczną (1h), a w latach 2020-2022 została wykorzystana metoda manualna (24h). Powyższe wynikało z kompletności danych dla danej serii pomiarowej i tak: w 2017 roku kompletność na stanowisku automatycznym wynosiła 99%, na manualnym 94%, w 2018 kompletność na automatycznym 99,5%, na manualnym 92%, w 2019 roku kompletność na automatycznym 98%, na manualnym 93%, w 2023 roku kompletność na automatycznym 99%, na manualnym 75%. Dane pomiarowe za 2024 rok zostały wstępnie zweryfikowane (I-III kw.), końcowa weryfikacja danych pomiarowych za br. zostanie przeprowadzona do końca marca 2025 roku. Na podstawie zweryfikowanych danych pomiarowych, do końca kwietnia 2025 r., zostanie opracowana i opublikowana na stronie internetowej GIOŚ roczna ocena jakości powietrza za 2024 rok.

Natomiast w 2024 r. dane przedstawiały się następująco: I kw. – 41,3, II kw. – 20, III kw. 16,3 – w przypadku pyłu zawieszonego PM₁₀ dane kwartalne zostały wyliczone na podstawie danych dobowych, ze stanowiska manualnego (referencyjnego). Średnia wyliczona na podstawie trzech kw.: 25,87.

lat (tj. w I i IV kwartale roku)²⁵ i w stosunku do pozostałych dwóch kwartałów było wyższe, odpowiednio o: 204,2%, 157,7%, 109,1%, 109,1%, 165,0%, 131,0% i 45,5%. Z powyższych danych wynika, że przekroczenie średniorocznego poziomu dopuszczalnego (40 µg/m³) wystąpiło w 2017 r. i 2018 r.;

- liczba dni ze stężeniami dobowymi pyłu PM₁₀ powyżej 50 µg/m³ wyniosła w poszczególnych latach odpowiednio: 91, 88, 67, 66, 80, 62 i 31 µg/m³, a zdecydowana większość takich dni wystąpiła w I i IV kwartale tych lat, kiedy to odnotowano odpowiednio następującą liczbę takich dni: 87 (95,6%), 87 (98,9%), 66 (98,5%), 60 (90,9%), 79 (98,75%), 62 (100%) i 29 (93,5%). Powyższe oznacza, że do przekroczenia poziomu dopuszczalnej częstotliwości (35 dni ze stężeniami dobowymi pyłu PM₁₀ powyżej 50 µg/m³) doszło we wszystkich latach okresu 2017-2022;
- stężenie średnioroczne pyłu PM_{2,5} mieściło się w poszczególnych latach 2017–2023²⁶ w przedziałach: 18,2 - 31,2 µg/m³ w 2017 r.; 22,1 - 26,6 µg/m³ w 2018 r.; 16,4 - 32,5 µg/m³ w 2019 r.; 9,4 - 35,5 µg/m³ w 2020 r.; 14,5 - 33,9 µg/m³ w 2021 r.; 11,8 - 25,4 µg/m³ w 2022 r.; 11,8 - 20,4 µg/m³ w 2023 r. Powyższe oznacza, że biorąc pod uwagę górne wartości ww. przedziałów, przekroczenie dopuszczalnego poziomu PM_{2,5}²⁷ wystąpiło we wszystkich latach okresu 2017-2022;
- stężenie średnioroczne benzo(a)pirenu wynosiło w poszczególnych latach ww. okresu odpowiednio²⁸: 12; 8; 6; 8; 6 i 5 ng/m³, a w sezonie grzewczym tych lat (I i IV kwartał)²⁹ było znacznie wyższe niż w pozostałych kw. (II i III)³⁰. Przykładowo: w 2017 r. średnie stężenie w I i IV kwartale wynosiło 22,4 ng/m³, a w II i III kwartale - 2,45 ng/m³. W 2023 r. średnie stężenie w I i IV kwartale wynosiło 8,8 ng/m³, a w II i III kwartale 1,05 ng/m³. Powyższe dane wskazują, że we wszystkich latach objętych analizą na terenie Gminy przekroczony był poziom docelowy, wynoszący 1 ng/m³.

(akta kontroli str. 791-801a)

1.3. W okresie objętym kontrolą Gmina podejmowała lub deklarowała podjęcie współpracy z podmiotami zajmującymi się jakością powietrza. I tak:

- z Wojewódzkim Inspektorem Ochrony Środowiska w Katowicach³¹ – w zakresie przeprowadzenia kontroli przestrzegania postanowień ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska³², dotyczących gospodarowania odpadami na terenie nieruchomości, na których prowadzona była działalność gospodarcza;

²⁵ Tj. 2017 r. (I kw. – 100, IV kw. – 46), 2018 r. (I kw. – 82,1, IV kw. – 53,3), 2019 r. (I kw. – 52,8, IV kw. – 40,1), 2020 r. (I kw. – 43,9, IV kw. – 46), 2021 r. – (I kw. – 59,9, IV kw. – 47,5), 2022 r. (I kw. – 39, IV kw. – 50,2), 2023 r. (I kw. – 33,8, IV kw. – 32,1), 2024 r. (I kw. – 41,3).

²⁶ Dane za lata 2017-2023 podano na podstawie: model – wartości średnioroczne (min.-max.) z matematycznego modelowania transportu i przemian substancji w powietrzu. Natomiast w 2024 r. dane przedstawiały się następująco: I kw. – 27, II kw. – 10,4, III kw. 10,2 – dla pyłu zawieszonego PM_{2,5} wyniki zostały wyliczone z danych jednogodzinnych, ze stanowiska automatycznego (pomiar prowadzony od 2024 roku). Średnia wyliczona na podstawie trzech kw.: 15,87.

²⁷ 25 µg/m³, a od 2020 r. – 20 µg/m³.

²⁸ Dane za lata 2017-2024 r. (III kw.) podano na podstawie metody manualnego pomiaru (24h).

²⁹ Tj. 2017 r. (I kw. – 31,4; IV kw. – 13,4), 2018 r. (I kw. – 18,5; IV kw. – 12,3), 2019 r. (I kw. – 11,7; IV kw. – 10,7), 2020 r. (I kw. – 12,5; IV kw. – 15,8), 2021 r. – (I kw. – 16,9; IV kw. – 13,3), 2022 r. (I kw. – 10,7; IV kw. – 11,6), 2023 r. (I kw. – 10,4, IV kw. – 7,2), 2024 r. (I kw. – 7,9).

³⁰ Tj. 2017 r. (II kw. – 3; III kw. – 1,9), 2018 r. (II kw. – 1,5; III kw. – 0,7), 2019 r. (II kw. – 1,9; III kw. – 0,8), 2020 r. (II kw. – 2,2; III kw. – 0,7), 2021 r. – (II kw. – 2,4; III kw. – 0,8), 2022 r. (II kw. – 2; III kw. – 0,6), 2023 r. (II kw. – 1,7; III kw. – 0,4), 2024 r. (II kw. – 0,9; III kw. – 0,4).

³¹ Dalej: WIOŚ.

³² Dz.U. z 2024 r. poz. 54 ze zm. Dalej: Poś.

- z Instytutem Ochrony Środowiska – Burmistrz w piśmie z 21 lutego 2017 r.³³ zadeklarował współpracę w celu realizacji prac nad przygotowaniem projektu pn. *Gmina Samowystarczalna Energetycznie*, realizowanego w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Gmina nie została jednak objęta tym projektem;
- Burmistrz mailem z 2 stycznia 2018 r. poparł apel Fundacji Greenpeace Polska do Ministra Energii ws. wprowadzenia norm jakości węgla wraz z systemem kontroli i certyfikacji;
- Miasto Żywiec popisało z Głównym Instytutem Górnictwa obowiązującą od 9 lutego 2017 r. do 31 grudnia 2018 r. umowę ramową, której przedmiotem było wypracowanie, testowanie i wdrożenie hybrydowych rozwiązań technologicznych – organizacyjnych mających na celu przeciwdziałaniu niskiej emisji, poprawa efektywności energetycznej sektora komunalnego oraz rozwoju energetyki opartej o odnawialne źródła energii, a także monitoringu środowiska z wykorzystaniem innowacyjnych technik informatycznych;
- z Polską Spółką Gazownictwa Sp. z o.o.³⁴ Miasto Żywiec 17 lutego 2017 r. podpisało list intencyjny w związku z planowanym przez PSG rozwojem sieci gazowej na terenie Żywca. W ramach tego projektu 22 października 2019 r. w budynku Urzędu odbyło się pod hasłem *Przełącz się na gaz* spotkanie informacyjne mieszkańców i władz Miasta z PGNiG, w trakcie którego przedstawiono możliwości wymiany nieekologicznych źródeł ogrzewania na zasilane gazem;
- 20 lutego 2017 r. Burmistrz podpisał z Ministrem Rozwoju i Finansów, Ministrem Energii, Polskim Funduszem Rozwoju S.A., NFOŚiGW, Narodowym Centrum Badań i Rozwoju list intencyjny w sprawie współpracy w zakresie rozwoju elektromobilności. W ramach jego realizacji Miejski Zakład Komunikacyjny w Żywcu uzyskał z NFOŚiGW dotację w wysokości 14 290,0 tys. zł na zakup 6 autobusów elektrycznych, 6 stacji ładowania stacjonarnego i 1 stację ładowania mobilnego;
- w lutym 2017 roku Gmina przystąpiła³⁵ do Klastra Energii *Żywiecka Energia Przyszłości*³⁶. W umowie wskazano, że jego działalność ma na celu wspieranie działań uczestników i partnerów w dążeniu do stworzenia na terenie powiatu żywieckiego obszaru gospodarki niskoemisyjnej i zrównoważonej energii. W ramach tej działalności uruchomione zostało *Centrum Energii Klastra*³⁷ służące pomocą i fachowym doradztwem mieszkańcom, przedsiębiorcom i instytucjom z terenu żywiecczyny w kwestiach dotyczących wytwarzania energii z odnawialnych źródeł, szeroko rozumianej efektywności energetycznej oraz zarządzania energią w domach, biurach i firmach;
- w wyniku współpracy Miasta, Krajowej Agencji Poszanowania Energii³⁸ i Forum Energii została opracowana *Antysmogowa mapa drogowa dla Żywca*, która została zamieszczona na stronie internetowej Urzędu³⁹. Burmistrz wyjaśnił, że: *Dzięki dokumentacji zebranej w trakcie tworzenia Antysmogowej Mapy Drogowej, możliwa była współpraca z Narodowym*

³³ Odpowiedź na pismo Instytutu Ochrony Środowiska z 20 lutego 2017 r.

³⁴ Dalej: PSG.

³⁵ Uchwała Nr XXXII/242/2017 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 16 lutego 2017 r. oraz umowa współpracy Uczestników Klastra Energii z 30 marca 2017 r.

³⁶ Dalej: Klaster energii.

³⁷ Nazwa robocza przyjęta przez *Klaster energii*.

³⁸ Jest firmą konsultingową działającą w obszarze efektywnego zarządzania energią i działającą od 1994 r.

³⁹ <https://zywiec.pl/item/3339-antysmogowa-mapa-drogowa-dla-zywca>

Centrum Badań Jądrowych nad wprowadzeniem programu pilotażowego narzędzia „Zefir”, wykorzystywanego do planowania transformacji energetycznej gminy.

(akta kontroli str. 695-755)

2. Gmina podejmowała działania w celu wdrożenia wymagań określonych w *uchwale antysmogowej*, w tym działania na rzecz ograniczenia niskiej emisji określone w obowiązujących na terenie województwa śląskiego programach ochrony powietrza.

2.1. Na terenie województwa śląskiego od 1 września 2017 r. obowiązywały wprowadzone *uchwałą antysmogową* ograniczenia zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw.

Zgodnie z tą uchwałą, rodzaje instalacji, dla których wprowadzono ograniczenia i zakazy w zakresie ich eksploatacji to instalacje, dotyczące spalania paliw stałych w rozumieniu art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 roku Prawo energetyczne⁴⁰, w szczególności kocioł, kominek i piec, jeżeli dostarczają ciepło do systemu centralnego ogrzewania lub wydzielają ciepło lub wydzielają ciepło i przenoszą je do innego nośnika.

W przypadku instalacji, które dostarczają ciepło do systemu centralnego ogrzewania, dopuszcza się wyłącznie eksploatację instalacji, które spełniają minimum standard emisyjny zgodny z 5 klasą pod względem granicznych wartości emisji zanieczyszczeń normy PN-EN 303-5:2012, co potwierdza się zaświadczeniem wydanym przez jednostkę posiadającą w tym zakresie akredytację Polskiego Centrum Akredytacji lub innej jednostki akredytującej w Europie, będącej sygnatariuszem wielostronnego porozumienia o wzajemnym uznawaniu akredytacji EA⁴¹.

Natomiast w przypadku instalacji, które wydzielają ciepło lub wydzielają ciepło i przenoszą je do innego nośnika, dopuszcza się wyłącznie eksploatację instalacji, które spełniają minimalne poziomy sezonowej efektywności energetycznej i normy emisji zanieczyszczeń dla sezonowego ogrzewania pomieszczeń określone w punkcie 1 i 2 załącznika II do Rozporządzenia Komisji (UE) 2015/1185 z dnia 24 kwietnia 2015 roku w sprawie wykonania dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/125/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących ekoprojektu dla miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń na paliwo stałe. Podmiot eksploatujący instalację jest zobowiązany do wykazania spełniania wymagań określonych w niniejszym zapisie poprzez przedstawienie instrukcji dla instalatorów i użytkowników, o której mowa w punkcie 3 lit. a załącznika II tego rozporządzenia.

Zgodnie z zapisami *uchwały antysmogowej*, instalacje niespełniające wymagań, których eksploatacja rozpoczęła się przed 1 września 2017 roku powinny zostać wymienione zgodnie z następującymi terminami, tj.:

- wymiana do 31 grudnia 2021 r., gdy wiek kotła jest powyżej 10 lat (2006 r. i starsze) oraz dla instalacji bez tabliczek znamionowych,
- wymiana do 31 grudnia 2023 r., gdy wiek kotła jest w przedziale od 5 do 10 lat (od 2007 r. do 2012 r.),
- wymiana do 31 grudnia 2025 r., gdy wiek kotła jest poniżej 5 lat (od 2013 r. do 31 sierpnia 2017 r.),
- wymiana do 31 grudnia 2027 r., gdy kocioł jest klasy 3 lub 4 według normy PN-EN 303-5:2012.

Podmioty posiadające instalacje wydzielające ciepło lub wydzielające ciepło i przenoszące je do innego nośnika⁴² powinny wymienić instalacje na spełniającą

⁴⁰ Dz. U. z 2024 r. poz. 266 ze zm.

⁴¹ European co-operation for Accreditation.

⁴² Tzw. miejscowy ogrzewacz powietrza (np.: kominek, piec).

wymagania Rozporządzenia Komisji (UE) 2015/1185 z dnia 24 kwietnia 2015 r. do 31 grudnia 2022 r., chyba że instalacja osiąga sprawność cieplną min. 80% lub jest wyposażona w urządzenie do redukcji emisji pyłu.

Uchwała antysmogowa określała też, że od 1 września 2017 roku w instalacjach, o których mowa powyżej zakazano stosowania:

- węgla brunatnego oraz paliw stałych produkowanych z wykorzystaniem tego węgla,
- mulów i flotokoncentratów węglowych oraz mieszanek produkowanych z ich wykorzystaniem,
- paliw, w których udział masowy węgla kamiennego o uziarnieniu poniżej 3 mm wynosi więcej niż 15%,
- biomasy stałej, której wilgotność w stanie roboczym przekracza 20%.

(akta kontroli str. 1417-1422)

Następujące programy przyjęte przez Gminę odwoływały się do treści i wymagań *uchwały antysmogowej*:

- *Gminny Program Niskoemisyjny Miasta Żywca* z 16 kwietnia 2020 r.;
- *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Żywiec* – zaktualizowany uchwałą Rady Miasta z 30 marca 2017 r.;
- *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Żywca* – zaktualizowany uchwałą Rady Miasta z 27 lutego 2020 r.;
- *Program Ochrony Środowiska dla miasta Żywca na lata 2020-2023 wraz z perspektywą na lata 2024-2027* z dnia 29 października 2020 r.

(akta kontroli str. 1353-1362, 1443-1454, 1483 – 1554, 1595-1725)

2.2. W okresie objętym kontrolą na terenie Gminy obowiązywały cztery POP mające na celu osiągnięcie poziomów przyjętych uchwałami Sejmiku Województwa Śląskiego⁴³.

*Program Ograniczenia Niskiej Emisji dla Miasta Żywca*⁴⁴ był opracowany przed wejściem w życie analizowanych i objętych kontrolą POP 2014, POP 2017, POP 2020 i POP 2023. Podstawowym kryterium stawianym przed programem PONE było obniżenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery w mieście Żywiec z kotłowni obiektów indywidualnych, zlokalizowanych w jednorodzinnych obiektach mieszkalnych, a podejmowane działania miały się koncentrować na:

- wymianie źródła energii cieplnej na energooszczędne i ekologiczne,
- wykonaniu prac termomodernizacyjnych (ocieplenie ścian, wymiana okien itp.),
- wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii (kolektory słoneczne, biomasa, pompy ciepłe).

(akta kontroli str. 1483 – 1554)

⁴³ 1. Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, przyjęty uchwałą nr IV/57/3/2014 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 17 listopada 2014 r. Dalej: POP 2014.

2. Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, przyjęty uchwałą nr VI/47/5/2017 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 18 grudnia 2017 r. Dalej: POP 2017.

3. Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, przyjęty uchwałą nr VI/21/12/2020 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 czerwca 2020 r. Dalej: POP 2020.

4. Aktualizacja POP 2020 - Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, przyjęty uchwałą nr VI/62/8/2023 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 20 listopada 2023 r. (wejście w życie z dniem 1 stycznia 2024 r.). Dalej: POP 2023.

⁴⁴ Dalej: PONE. Ostatnia aktualizacja PONE miała miejsce 12 kwietnia 2010 r.

Odnosząc się do braku opracowania nowego gminnego programu PONE lub jego aktualizacji, Burmistrz wyjaśnił, że: *Sporządzanie planów ograniczania niskiej emisji dla gmin nie jest obowiązkowe, tzn. nie wynika z mocy obowiązujących przepisów prawnych. Pierwotny program PONE i jego aktualizacja był wykonany, ponieważ był on dokumentem niezbędnym do uzyskania środków finansowych, np. z funduszy ochrony środowiska. Od kilku lat gmina realizuje PONE ze środków własnych w związku z tym nie ma potrzeby jego aktualizacji.*

(akta kontroli str. 1349)

2.3. Gminy powiatu żywieckiego⁴⁵ należą do Związku Międzygminnego ds. Ekologii w Żywcu⁴⁶, którego głównym zadaniem jest wykonywanie przedsięwzięć proekologicznych. W okresie objętym kontrolą w zakresie niskiej emisji zostały zrealizowane projekty:

- *Słoneczna Żywiecczyzna*, którego celem był rozwój odnawialnych energii;
- *STOP-SMOG*, który miał na celu wymianę nieekologicznych źródeł ciepła oraz rozwój odnawialnych źródeł energii.

Burmistrz wyjaśnił, że Gmina Żywiec bezpośrednio nie podejmowała współpracy z sąsiednimi gminami w celu ograniczenia niskiej emisji i pełnego wdrożenia *uchwały antysmogowej*, lecz realizowała ją poprzez ww. związek, który realizował programy związane z ograniczeniem niskiej emisji.

(akta kontroli str. 1347-1352)

Rada Miejska w Żywcu dnia 24 lipca 2024 r. podjęła uchwałę w sprawie realizacji przedsięwzięcia pn. *Rozwój zeroemisyjnej mobilności nad Jeziorem Żywieckim i Międzybrodzkim*, w związku ze wskazaniem ZMGE jako beneficjenta Funduszy Europejskich dla Śląskiego 2021-2027 oraz koniecznością wniesienia przez Miasto wkładu własnego na poziomie do 15% kwoty dofinansowania, tj. do kwoty 11 494,9 tys. zł. Celem projektu⁴⁷ jest wspieranie zeroemisyjnej mobilności na atrakcyjnym obszarze wokół jezior żywieckiego i międzybrodzkiego. Projekt miał na celu wykorzystanie endogenicznego potencjału obszaru w kierunku poprawy warunków życia mieszkańców i środowiska naturalnego poprzez stworzenie alternatywnej dla indywidualnego ruchu zmotoryzowanego formy codziennego przemieszczania się i transportu publicznego, dzięki stworzeniu sieci tras pieszo-rowerowych o wysokim standardzie wraz z uzupełniającą infrastrukturą transportową. Okres realizacji przedsięwzięcia określono na lata 2023-2026.

(akta kontroli str. 695-701, 755)

2.4. Gmina podejmowała działania na rzecz wdrożenia wymagań *uchwały antysmogowej* i realizacji zadań określonych w poszczególnych POP mających na celu ograniczenie niskiej emisji i wdrożenia *uchwały antysmogowej*, jednak nie zostały one w pełni zrealizowane.

Działania wynikające z programów POP 2014, POP 2017 i POP 2020 zostały rozliczone w sporządzonych przez Miasto sprawozdaniach, natomiast realizacja działań określonych w POP 2023 nie została jeszcze rozliczona z uwagi na to, że w dniu zakończenia kontroli rok 2024 jeszcze się nie zakończył. Sprawozdanie z realizacji programu ochrony powietrza za 2023 zostały rozliczone w ramach założeń POP 2020.

⁴⁵ Gminami członkowskimi Związek Międzygminny ds. Ekologii w Żywcu są: Czernichów, Gilowice, Jeleśnia, Koszarawa, Lipowa, Łodygowice, Milówka, Radziechowy-Wieprz, Rajcza, Świnna, Ujsoly, Węgierska Górka oraz Żywiec. Związek ten działa na podstawie art. 64 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 ze zm.).

⁴⁶ Dalej: ZMGE.

⁴⁷ Realizowanego na terenie trzech gmin, w tym Żywca.

Realizacja ww. działań w odniesieniu do poszczególnych POP przedstawiała się następująco:

- a) W POP 2014 w ramach działań niezbędnych do przywrócenia standardów jakości powietrza wyszczególniono m.in. następujące działania naprawcze:

- *Ograniczenie niskiej emisji z urządzeń o małej mocy do 1MW*

W harmonogramie rzeczowo-finansowym dla działań naprawczych planowany termin rozpoczęcia i zakończenia realizacji określony został na lata 2015-2020. Wskaźniki monitorowania to: wysokość osiągniętego efektu ekologicznego, liczba wymienionych źródeł ciepła w podziale na rodzaj źródła ciepła, rodzaje zainstalowanych źródeł ciepła po wymianie, poniesione koszty realizacji zadania, liczba dokonanych termomodernizacji. Dla Gminy Żywiec przewidziany efekt ekologiczny działań naprawczych w stosunku do zrealizowanych opisany został w pkt 5 niniejszego wystąpienia.

W sprawozdaniu z realizacji POP 2014 za 2017 r. podano, że w ramach ujętego w tym działaniu priorytetu 1 pn. *Wymiana urządzeń wykorzystujących paliwa stałe* na terenie Miasta wymieniono łącznie 124 szt. kotłów wykorzystujących paliwa stałe⁴⁸, z czego: na 26 kotłów gazowych, 15 pieców retortowych-pelletowych, 56 pieców retortowych-węglowych, a siedmiu odbiorców podłączono do sieci ciepłej. W odniesieniu do źródeł finansowania, w części sprawozdania dotyczącej *Ograniczenia niskiej emisji z urządzeń o małej mocy do 1MW* podano, że środki własne Miasta wynosiły 0,53%, a szacunkowa wysokość całkowita kosztów w roku 2017 wynosiła 775,6 tys. zł.

(akta kontroli str. 230-233)

- *Działania wspomagające, w tym: Informacje o jakości powietrza; Edukacja ekologiczna, Działania kontrolne, Termomodernizacja obiektów podłączonych do sieci ciepłowniczej.*

W sprawozdaniu z realizacji POP 2014 za 2017 w ramach ww. działań wspomagających zrealizowano:

- W punkcie dot. *Informacje o jakości powietrza* wskazano, że informacje takie zamieszczane były m.in. na stronie internetowej Miasta i na portalu społecznościowym Facebook;
- W punkcie dot. działania *Edukacji ekologicznej* wskazano, że:
 - Straż Miejska przeprowadziła w szkołach podstawowych prelekcje dotyczące m.in. spalania odpadów w piecach, a akcją objętych zostało około 120 osób;
 - Urząd uczestniczył w projekcie *Ekoedukatorzy*, w ramach którego przeszkoleni zostali uczniowie czterech szkół ponadgimnazjalnych w kwestiach związanych z zanieczyszczeniem powietrza, po to żeby w ramach specjalnej gry miejskiej, porozmawiali z mieszkańcami miasta na temat przeciwdziałania zjawisku smogu. Akcją zostało objętych około 50 osób;
 - przeprowadzono konsultacje społeczne w sprawie likwidacji smogu i optymalizacji energetycznej przez projekty ciepłownicze (biomasa, RDF⁴⁹ i biogaz). Akcją zostało objętych około 100 osób;
 - przeprowadzono ankietę wśród mieszkańców Żywca na potrzeby analizy stanu aktualnych systemów grzewczych w poszczególnych

⁴⁸ Całkowita powierzchnia użytkowa lokali 23 333 m². Data rozpoczęcia i zakończenia działań kwiecień 2017 r. - grudzień 2017 r.

⁴⁹ Pozyskiwanie energii ze spalania odpadów.

gospodarstwach domowych oraz zainteresowania mieszkańców dostawą i montażem instalacji fotowoltaicznej na potrzeby budynków mieszkalnych;

- zorganizowano konferencję *Wspólnie walczymy o czyste powietrze na Żywiecczyźnie* wraz z pokazem specjalistycznego drona do wykrywania szkodliwych substancji w powietrzu oraz innych działań związanych z ograniczeniem niskiej emisji. Akcją zostało objętych około 250 osób;
 - zakupiono siedem czujników do pomiaru stężenia zanieczyszczeń w powietrzu wraz z wyświetlaczami LED i zamieszczono je w każdej dzielnicy miasta Żywca;
- W punkcie dotyczącym *Działań kontrolnych* podano, że: Straż Miejska przeprowadziła 287 kontroli pieców, w efekcie czego nałożonych zostało 28 mandatów, pouczonych zostało 9 osób, skierowany został 1 wniosek do sądu o ukaranie i 4 zawiadomienia Prokuratury Rejonowej w Żywcu o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z art. 225 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny⁵⁰.

W sprawozdaniu w zakresie *Ograniczenie niskiej emisji z urządzeń o małej mocy do 1MW* podano szacunkową redukcję emisji opisaną niżej w pkt 1.5.

(akta kontroli str. 230-252)

b) W harmonogramie rzeczowo-finansowym w ramach POP 2017 w zakresie podstawowych kierunków działań zaplanowano m.in. do realizacji następujące działania naprawcze:

- *Ograniczenie niskiej emisji z urządzeń o małej mocy do 1MW, w których następuje spalanie paliw stałych*, dla którego planowany w harmonogramie termin realizacji określono na 2027 r.

Działanie to wykonane miało być poprzez realizację priorytetów:

- P1. *Zastąpienie niskosprawnych urządzeń siecią ciepłowniczą lub urządzeniami opalnymi gazem;*
 - P2. *Zastąpienie niskosprawnych urządzeń urządzeniami opalnymi olejem, ogrzewaniem elektrycznym lub urządzeniami spełniającymi minimum wymogi jakościowe dla urządzeń na paliwa stałe, które zostały określone w normie PN-EN 303-5:2012;*
 - P3. *Ograniczenie strat ciepła poprzez termomodernizację obiektów ogrzewanych w sposób indywidualny.*
- *Działania promocyjne i edukacyjne, oraz informacyjne i szkoleniowe*, przy czym prowadzenie akcji edukacyjnych zostało określone jako obligatoryjne i powinno obejmować przede wszystkim:
- informowanie o szkodliwości spalania odpadów w piecach i kotłach indywidualnych oraz stosowania starych kotłów węglowych o wysokiej emisji zanieczyszczeń,
 - promowanie stosowania niskoemisyjnych źródeł ogrzewania oraz ciepła sieciowego,
 - promowanie wiedzy na temat niskoemisyjnych paliw stałych oraz prawidłowej eksploatacji instalacji do spalania paliw stałych,
 - promowanie oszczędności energii, poprzez stosowanie termomodernizacji i innych metod ograniczania zużycia energii elektrycznej i ciepłej,

⁵⁰ Dz.U. z 2024 r. poz. 17 ze zm.

- promowanie zrównoważonego transportu w miastach, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji publicznej i rowerów,
- przekazywanie informacji o wpływie zanieczyszczeń na zdrowie oraz wskazówek dotyczących preferowanych sposobów zachowania ograniczających narażenie na złą jakość powietrza.

Zaplanowane w POP 2017 działania rozliczono w sprawozdaniach za 2018, 2019, 2020 (etap I). I tak:

W odniesieniu do działania *Ograniczenie niskiej emisji z urządzeń o małej mocy do 1MW, w których następuje spalanie paliw stałych* stwierdzono, że w latach 2018-2020:

- łączna powierzchnia użytkowa lokali, dla której zlikwidowano kotły węglowe⁵¹ klasy niższej niż 5 wynosiła co najmniej 56 860 m²,
- w ramach przypisanych temu działaniu priorytetów wykazano, że:
 - P1: wymieniono łącznie 110 szt. kotłów wykorzystujących paliwa stałe: w 96 przypadkach na gazowe i 14 na sieć ciepłą⁵²;
 - P2: wymieniono łącznie 119 szt. kotłów wykorzystujących paliwa stałe: w 2 przypadkach na olejowe, w 1 na elektryczne, w 54 na paliwa stałe (ekogroszek), w 45 na paliwa stałe (pellet) i w 17 na pompy ciepła⁵³;
 - P3: poddano termomodernizacji 11 budynków⁵⁴.

(akta kontroli str. 304-318, 323-345, 353-376, 410-418)

W odniesieniu do założonych w POP 2017 zadań w ramach: *Działania promocyjne i edukacyjne oraz informacyjne i szkoleniowe* pierwsze sześć zostało zrealizowanych, a jedno nie zostało zrealizowane - co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

I tak:

- w punkcie dotyczącym *Informowania o szkodliwości spalania odpadów w piecach i kotłach indywidualnych oraz stosowania starych kotłów węglowych o wysokiej emisji zanieczyszczeń* wskazano na realizację akcji edukacyjnych związanych z ochroną środowiska w szkołach. Według sprawozdania za 2018 r. w akcji takiej wzięło udział 40 osób, według sprawozdania za 2019 r. na terenie Miasta miało miejsce w tym roku 10 akcji

⁵¹ W sprawozdaniach z realizacji POP w kolumnie dot. *Powierzchni użytkowych lokali gdzie zlikwidowano kotły* (m²) za rok:

- 2018 - podano, że dotyczyło to 18 604 m² pow. użytkowych lokali gdzie zlikwidowano kotły;
- 2019 – podano, że wymiana dotyczyła 29 989 m² pow. użytkowych lokali;
- 2020 (etap I) – podano, że wymiana dotyczyła 8 267 m² pow. użytkowych lokali.

⁵² W sprawozdaniach z realizacji POP w zakresie dot. wymiany szt. kotłów wykorzystujących paliwa stałe w ramach P1 podano, że:

- w 2018 r. wymieniono 44 szt. na: 36 gazowych i 8 cieć ciepłą.
- w 2019 wymieniono 53 szt. na 47 gazowych i 6 sieć ciepłą.
- w 2020 (etap I) wymieniono 13 szt. na 13 gazowych.

⁵³ W sprawozdaniach z realizacji POP w zakresie dot. wymiany kotłów wykorzystujących paliwa stałe w ramach P2 podano, że:

- w 2018 r. wymieniono 53 kotły na paliwa stałe, z czego na 1 kocioł olejowy, 1 elektryczny, 25 na ekogroszek, 26 na pellet.
- w 2019 wymieniono 38 kotły na paliwa stałe, z czego na 1 kocioł olejowy, 21 na ekogroszek, 12 na pellet, 4 pompy ciepła.
- w 2020 (etap I) wymieniono 28 kotły na paliwa stałe, z czego na 8 kotłów na ekogroszek, 7 na pellet, 13 pomp ciepła.

⁵⁴ W sprawozdaniach z realizacji POP w zakresie P3 podano, że poddano termomodernizacji:

- w 2019 – 8 budynków.
- w 2020 (etap I) – 3 budynki.

szkolnych, a w sprawozdaniu za 2020 (etap I) – nie odnotowano tego typu działań;

- w punkcie dotyczącym *Promowania stosowania niskoemisyjnych źródeł ogrzewania oraz ciepła sieciowego* wskazano na:
 - informowanie i pomoc udzielaną mieszkańcom w wypełnianiu wniosków o dofinansowanie na wymianę pieców centralnego ogrzewania oraz termomodernizację budynków (w sprawozdaniu za 2018 r. wskazano na 1 kampanię edukacyjną, za 2019 r. na 3 takie kampanie, a w sprawozdaniu za 2020 r. (etap I) - nie odnotowano takich działań);
 - organizację w 2018 r. przez Miejskie Centrum Ekologiczne w Żywcu *Dnia roślin wiecznie zielonych*, podczas którego odbyły się warsztaty *Dobrych praktyk w życiu codziennym* z udziałem przedstawicieli Miejskiego Zakładu Energetyki Ciepłej *Ekoterm*, Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji, spółki *BESKID ŻYWIEC Sp. z o.o.*;
 - współorganizowanie w 2019 r. ze spółką *MZEC Ekoterm* konferencji pn. *Ciepło Systemowe – certyfikacja systemów ciepłowniczych jako element wspierający walkę z niską emisją*. Podczas konferencji przekazane zostały Certyfikaty Odbiorców Ciepła Systemowego. Certyfikat taki otrzymało szereg instytucji miejskich, w tym: szkoły, Żywiecka Biblioteka Samorządowa, MOSiR Żywiec, Muzeum Miejskie w Żywcu, Miejskie Centrum Kultury, a także budynek Urzędu Miejskiego.
 - zorganizowanie w 2019 r. spotkania informacyjnego dla mieszkańców z przedstawicielami spółki PGNiG w ramach akcji *Przełącz się na gaz*,
- w punkcie dotyczącym *Promowania wiedzy na temat niskoemisyjnych paliw stałych oraz prawidłowej eksploatacji instalacji do spalania paliw stałych* wskazano na organizację w 2018 r. spotkania Partnerskiej Inicjatywy Miast (PIM), którego głównym tematem było ograniczenie niskiej emisji i walka ze smogiem;
- w punkcie dotyczącym *Promowania oszczędności energii, poprzez stosowanie termomodernizacji i innych metod ograniczania zużycia energii zarówno elektrycznej, jak i ciepłej* wskazano na organizację i udostępnienie w 2020 r. mieszkańcom miasta *Antysmogowej mapy drogowej dla Żywca*;
- w punkcie dotyczącym *Promowania zrównoważonego transportu w miastach, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji publicznej oraz rowerów, jako środka transportu* nie wskazano żadnych działań realizowanych przez Miasto, a kwestię tę opisano szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*;
- w punkcie dotyczącym *Przekazywania informacji o wpływie zanieczyszczeń na zdrowie oraz wskazówek dotyczących preferowanych sposobów zachowania ograniczających narażenie na złą jakość powietrza* wskazano, że Straż Miejska prowadziła w szkołach podstawowych prelekcje dotyczące m.in. spalania odpadów w piecach. W sprawozdaniu za 2018 r. wskazano, że akcją tą zostało objętych około 90 osób, w sprawozdaniu za 2019 r. – 20 osób, a w sprawozdaniu za 2020 r. nie odnotowano informacji o realizacji takiej akcji.

(akta kontroli str. 304-318, 323-345, 353-376, 410-418)

- c) W POP 2020 w zakresie podstawowych kierunków działań zaplanowano m.in. do realizacji następujące działania naprawcze:
- *Ograniczenie emisji z instalacji o małej mocy do 1 MW, w których następuje spalanie paliw stałych* dla którego planowany w harmonogramie termin

realizacji określono do 2026 r. Działanie to realizowane miało być poprzez realizację priorytetów:

- P1: Zastąpienie niskosprawnych urządzeń siecią ciepłowniczą lub urządzeniami wykorzystującymi odnawialne źródła energii;
 - P2: Zastąpienie niskosprawnych urządzeń urządzeniami opalnymi gazem, urządzeniami opalnymi olejem, ogrzewaniem elektrycznym lub urządzeniami spełniającymi minimum wymogi jakościowe ekoprojektu dla urządzeń na paliwa stałe;
 - P3: Ograniczenie strat ciepła poprzez termomodernizację obiektów ogrzewanych w sposób indywidualny.
- Działania promocyjne i edukacyjne (ulotki, imprezy, akcje szkolne, audycje, konferencje), oraz informacyjne i szkoleniowe, które powinny być realizowane m.in. poprzez:
- prowadzenie akcji edukacyjnych uświadamiających mieszkańcom zagrożenia dla zdrowia, jakie niesie za sobą zanieczyszczenie powietrza;
 - prowadzenie akcji edukacyjnych uświadamiających mieszkańcom wpływ spalania paliw niskiej jakości oraz odpadów na jakość powietrza;
 - prowadzenie akcji informacyjnych na temat obowiązującej uchwały antysmogowej.
- Prowadzenie działań kontrolnych, które powinny obejmować:
- przestrzeganie zakazu spalania odpadów w kotłach i piecach;
 - przestrzeganie zapisów śląskiej uchwały antysmogowej;
 - przestrzeganie zakazu spalania pozostałości roślinnych.

Zaplanowane w POP 2020 działania rozliczono w sprawozdaniach za 2020 r. (etap II), 2021 r., 2022 r., 2023 r.

W odniesieniu do działania *Ograniczenie niskiej emisji z urządzeń o małej mocy do 1MW, w których następuje spalanie paliw stałych* w sprawozdaniach wskazano, że:

- łączna powierzchnia użytkowa lokali, dla której zlikwidowano kotły węglowe⁵⁵ klasy niższej niż 5 wynosiła co najmniej 125 208,18 m²;
- w ramach przypisanych temu działaniu priorytetów wykazano, że:
 - P1: wymieniono łącznie 194 szt. kotłów wykorzystujących paliwa stałe na: 183 pompy ciepła, 9 - sieć ciepłownicza, 2 - węzły cieplne⁵⁶;
 - P2: wymieniono łącznie 486 szt. kotłów wykorzystujących paliwa stałe na: 16 elektrycznych, 47-na paliwa stałe (ekogroszek), 144 na paliwa stałe (pellet), 279 gazowe⁵⁷;

⁵⁵ W sprawozdaniach z realizacji POP 2020 w kolumnie dot. *Powierzchni użytkowych lokali, gdzie zlikwidowano kotły* (m²) podano:

- 2020 (II etap) - podano, że dotyczyło to 18 570,30 m² pow. użytkowych lokali,
- 2021 – podano, że wymiana dotyczyła 33 647,10 m² pow. użytkowych lokali,
- 2022 – podano, że wymiana dotyczyła 47 804,11 m² pow. użytkowych lokali,
- 2023 – podano, że wymiana dot. 25 186,67 m² pow. użytkowych lokali,

⁵⁶ W sprawozdaniach z realizacji POP w zakresie dot. wymiany kotłów na paliwa stałe w ramach P1 podano, że:

- w 2020 r. (II etap) wymieniono 19 szt. na: 9 sieć ciepłownicza, 10 pompy ciepła;
- w 2021 r. wymieniono 31 szt. na 31 pomp ciepła;
- w 2022 r. wymieniono 86 szt. na: 2 węzły cieplne, 84 pompy ciepła,
- w 2023 r. wymieniono 58 szt. na: 58 pomp ciepła.

⁵⁷ W sprawozdaniach z realizacji POP w zakresie dot. wymiany kotłów na paliwa stałe w ramach P2 podano, że:

- P3: poddano termomodernizacji 158 budynków⁵⁸.
(akta kontroli str. 304-318, 459-477, 500-533, 664-688)
- W odniesieniu do działania pn. *Działania promocyjne i edukacyjne (ulotki, imprezy, akcje szkolne, audycje, konferencje) oraz informacyjne i szkoleniowe* zostały zrealizowane m.in. poprzez:
 - W 2020 r. na stronie internetowej Miasta (www.zywiec.pl) zamieszczono apel Zgromadzenia Ogólnego Śląskiego Związku Gmin i Powiatów do Rządu RP dotyczący konieczności usprawnienia działań związanych z poprawą jakości powietrza w Polsce. Podkreślono w nim m.in. potrzebę tworzenia kompleksowej i wielopoziomowej strategii walki ze smogiem oraz zaproponowano konkretne rozwiązania w zakresie instrumentów wsparcia,
 - W 2021 r. dzięki współpracy Miasta Żywiec z Krajową Agencją Poszanowania Energii S.A. uzyskano narzędzie dla projektowania rozbudowy sieci ciepłowniczej *Ekoterm*, a w ramach działań edukacyjnych Miasto:
 - rozprowadziło wśród mieszkańców ulotki przygotowane przez Śląski Urząd Wojewódzki przypominającej o zbliżającym się pierwszym terminie wymiany najstarszych, pozaklasowych pieców węglowych (tzw. kopciuchów);
 - wraz z partnerami akcji pn. *Więcej zieleni, więcej tlenu* rozdało mieszkańcom pół tysiąca sadzonek drzew;
 - uruchomiło *Punkt Czystego Powietrza* na terenie miasta Żywca;
 - w 2021 r. w trakcie wydarzenia *Eko dzień na Żywieckim Rynku* można było indywidualnie zapoznać się z założeniami programu *Czyste Powietrze*, rodzajami przedsięwzięć, na które można uzyskać dofinansowanie, sposobem składania wniosków o dofinansowanie oraz zasadami realizacji i rozliczenia przedsięwzięć;
 - brało udział w akcji społecznej dotyczącej walki ze smogiem poprzez rozwieszenie plakatów na terenie Urzędu oraz rozpropagowanie wśród mieszkańców 50 szt. ulotek: *Ocieplam, walczę ze smogiem*,
 - W 2022 r. Miasto prowadziło na terenie Żywca *Punkt Czystego Powietrza* oraz przeprowadzało spotkania z mieszkańcami informujące o programie *Czyste Powietrze*. Ponadto, przez dwa dni na liniach autobusowych komunikacji miejskiej testowany był autobus zasilany wodorem. Można go było też oglądać na żywieckim Rynku, gdzie przedstawiciele odpowiadali na związane z nim pytania,
 - W 2023 r. Miasto:

-
- w 2020 r. (etap II) wymieniono 69 szt. na: 15 paliwa stałe (ekogroszek), 7 paliwa stałe (pellet), 2 elektryczne, 45 gazowych,
 - w 2021 wymieniono 155 szt. na: 20 paliwa stałe (ekogroszek), 34 paliwa stałe (pellet), 101 gazowych,
 - w 2022 wymieniono 183 szt. na: 12 paliwa stałe (ekogroszek), 71 paliwa stałe (pellet), 89 gazowych, 11 elektrycznych,
 - w 2023 wymieniono 79 szt. na: 32 paliwa stałe (pellet), 44 gazowych, 3 elektryczne.

⁵⁸ W sprawozdaniach z realizacji POP w zakresie dot. wymiany kotłów na paliwa stałe w ramach P3 podano, że poddano termomodernizacji:

- w 2020 r. (etap II) – 1 budynek,
- w 2021 r. – 24 budynki,
- w 2022 r. – 71 budynków,
- w 2023 r. – 62 budynki.

- zamontowało przed placówkami oświatowymi i na jednym z placów zabaw łącznie 14 szt. ekostupków, służących do pomiaru i sygnalizowania jakości powietrza za pomocą koloru światła;
- zamontowało w każdej dzielnicy miasta Żywca 8 szt. tablic informacyjnych odpowiedzialnych za prezentację wyników jakości powietrza, pochodzących bezpośrednio z czujnika powietrza zintegrowanego z tablicą;
- prowadziło na terenie miasta Żywca *Punkt Czystego Powietrza*, którego rolą było przeprowadzenie spotkań z mieszkańcami na temat programu *Czyste Powietrze*;
- objęło działaniami informacyjno-edukacyjnymi łącznie 540 osób.

(akta kontroli str. 304-318, 459-477, 500-533, 664-688)

- Realizację *Działań kontrolnych* w ramach POP 2020 opisano w punkcie 5.5 nin. wystąpienia pokontrolnego.

2.5. W okresie objętym kontrolą obowiązywały cztery programy, których założenia w zakresie efektów przedstawiały się następująco:

- a) W POP 2014 w sekcji dotyczącej planowanego terminu wykonania założeń dotyczących działania *Ograniczenie emisji z urządzeń o małej mocy do 1MW* podano, że jest to *działanie średniookresowe na okres 5 lat. Konieczne [będzie] osiągnięcie 90% efektów do 2019 r. Działania, wykonywane według indywidualnych harmonogramów rzeczowo-finansowych, realizowanych na terenach zainteresowanych gmin maksymalnie do 2020 r.* Program ten obowiązywał do 11 stycznia 2018 r., a uchwała przyjmująca POP 2017 informowała, że poprzedni program utracił moc.

Zaplanowane w POP 2014 przewidziane efekty ekologiczne działań naprawczych w stosunku do zrealizowanych w latach 2015-2017 przedstawiały się następująco:

- redukcja PM₁₀ o 130,20 Mg, z czego 90% (tj. o 117,18 Mg) do 2019 r., zaś do końca 2017 r. osiągnięto łączne zmniejszenie emisji PM₁₀ o 23,665 Mg⁵⁹, co stanowiło 20,2% założeń do 2019 r.;
- redukcja PM_{2,5} o 79,42 Mg, z czego 90% (tj. 71,48 Mg) do 2019 r., zaś do końca 2017 r. osiągnięto łączne zmniejszenie emisji PM_{2,5} o 13,629 Mg⁶⁰, co stanowi 19,1% założeń do 2019 r.;
- redukcja B(a)P o 0,08 Mg, z czego 90% (tj. o 0,072 Mg) do 2019 r., zaś zrealizowano do końca 2017 r. redukcję o 0,0215⁶¹ Mg, co stanowi 29,9% założeń do 2019 r.

(akta kontroli str. 200-203, 224, 257, 232)

- b) Zaplanowane w POP 2017 do roku 2027 przewidziane efekty ekologiczne działań naprawczych w stosunku do zrealizowanych w latach 2018-2020 (etap I)⁶² przedstawiały się następująco:

- redukcja do roku 2027 PM₁₀ o 63,54 Mg, a do 2021 r. o 6,35 Mg, zaś do końca I etapu 2020 r. osiągnięto łączną redukcję PM₁₀ o 20,84 Mg⁶³;

⁵⁹ Z czego w 2015 r. o 6,426 Mg, w 2016 r. o 5,859 Mg, a w 2017 r. o 11,38 Mg.

⁶⁰ Z czego w 2015 r. o 3,603 Mg, w 2016 r. o 3,286 Mg, a w 2017 r. o 6,74 Mg.

⁶¹ Z czego w 2015 r. o 0,0081 Mg, w 2016 r. o 0,0074 Mg, a w 2017 r. o 0,006 Mg.

⁶² Dane w sprawozdaniu przedstawiono w kg, lecz w celu porównania ich z POP 2017 przeliczono je na Mg.

⁶³ Z czego w 2018 r. o 8,180 Mg, w 2019 r. o 8,991 Mg, a w I etapie 2020 r. o 3,669 Mg.

- redukcja do roku 2027 $PM_{2,5}$ o 49,23 Mg, a do roku 2021 r. o 4,92 Mg, zaś do końca I etapu 2020 r. osiągnięto łączną redukcję $PM_{2,5}$ o 16,136 Mg⁶⁴;
- redukcja do roku 2027 B(a)P o 0,02 Mg, a do roku 2021 r. o 0,002 Mg, zaś do końca I etapu 2020 r. osiągnięto łączną redukcję B(a)P o 0,007 Mg⁶⁵.

(akta kontroli str. 201-202, 226-228)

c) Zaplanowane w POP 2020 efekty ekologiczne określone zostały do 2026, lecz z uwagi na wejście POP 2023 z dniem 1 stycznia 2024 r., poniżej podano dane ze sprawozdań z realizacji POP 2020 w okresie 2020 (II etap) – 2023.

W POP 2020 przyjęto szacowany efekt ekologiczny redukcji emisji dla strefy śląskiej, bez podziału na poszczególne Gminy. W sprawozdaniach z realizacji POP 2020 nie przedstawiono wartości zaplanowanych. Poniżej wykazano wielkości zredukowanej emisji przez Gminę:

➤ PM_{10}

- 2020 r. (etap II) – zrealizowane 8,12 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ z 56,08 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ oszacowanych dla strefy śląskiej (co stanowiło 14,5% planu);
- 2021 r. – zrealizowane 14,03 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ z 79,50 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ oszacowanych dla strefy śląskiej (co stanowiło 17,6% planu);
- 2022 r. – zrealizowane 16,19 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ z 126,59 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ oszacowanych dla strefy śląskiej (co stanowiło 12,9% planu);
- 2023 r. – zrealizowane 12,54 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ z 134,37 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ oszacowanych dla strefy śląskiej (co stanowiło 9,3% planu).

➤ $PM_{2,5}$

- 2020 r. (etap II) – zrealizowane 8,01 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ z 54,35 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ oszacowanych dla strefy śląskiej (co stanowiło 14,7% planu);
- 2021 r. – zrealizowane 13,83 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ z 77,51 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ oszacowanych dla strefy śląskiej (co stanowiło 17,8% planu);
- 2022 r. – zrealizowane 15,96 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ z 123,87 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ oszacowanych dla strefy śląskiej (co stanowiło 12,9% planu);
- 2023 r. – zrealizowane 12,36 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ z 131,57 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ oszacowanych dla strefy śląskiej (co stanowiło 9,4% planu).

➤ B(a)P

- 2020 r. (etap II) – zrealizowane 0,005 ng/m^3 z 0,030 ng/m^3 oszacowanych dla strefy śląskiej (co stanowiło 16,7% planu);
- 2021 r. – zrealizowane 0,008 ng/m^3 z 0,044 ng/m^3 oszacowanych dla strefy śląskiej (co stanowiło 18,2% planu);
- 2022 r. – zrealizowane 0,009 ng/m^3 z 0,070 ng/m^3 oszacowanych dla strefy śląskiej (co stanowiło 12,9% planu);
- 2023 r. – zrealizowane 0,007 ng/m^3 z 0,075 ng/m^3 oszacowanych dla strefy śląskiej (co stanowiło 9,3% planu).

Członek Zarządu Województwa Śląskiego⁶⁶ wyjaśnił, że *Dla każdej gminy, w tym także dla gminy Żywiec, określono wymagane efekty rzeczowe do osiągnięcia w postaci powierzchni lokali/budynków, na której zlikwidowano nieefektywne, indywidualne źródło ciepła na paliwa stałe. Uzyskana redukcja emisji zanieczyszczeń wynikała z wielkości powierzchni, na których dokonano wymian, natomiast nie była podstawą do monitorowania stopnia realizacji działań.*

⁶⁴ Z czego w 2018 r. o 6,334 Mg, w 2019 r. o 6,961 Mg, a w I etapie 2020 r. o 2,841 Mg.

⁶⁵ Z czego w 2018 r. o 0,003 Mg; 2019 r. o 0,003 Mg; a w I etapie 2020 o 0,001 Mg.

⁶⁶ Działając na podstawie upoważnienia Marszałka Województwa Śląskiego.

(akta kontroli str. 1825-1829)

W sprawozdaniach z realizacji POP 2020 wskazano, że w poszczególnych latach jego realizacji Gmina zrealizowała wymagane w POP 2020 wartości:

- 2020 r. (etap II) – 410 m² zaplanowane, osiągnięty efekt 18 570,30 m², co stanowiło 4529,34% realizacji planu;
- 2021 r. – 580 m² zaplanowane, osiągnięty efekt 33 647,10 m², co stanowiło 5801,22% planu;
- 2022 r. – 930 m² zaplanowane, osiągnięty efekt 47 804,11 m², co stanowiło 5140,23% planu;
- 2023 r. – 990 m² zaplanowane, osiągnięty efekt 25 186,67 m², co stanowiło 2544,11% planu.

(akta kontroli str. 1377, 1805-1806)

Członek Zarządu Województwa Śląskiego wyjaśnił również, że z uwagi na fakt, że Gmina zrealizowała wymagany efekt rzeczowy, tym samym osiągnęła odpowiedni poziom redukcji emisji zanieczyszczeń.

(akta kontroli str. 1825-1829)

Burmistrz wyjaśnił, że: *Żaden z programów gminnych nie zawiera implementacji założonych efektów ekologicznych, założonych efektów rzeczowych i szacunkowych kosztów wskazanych w POP 2014, POP 2017, POP 2020 i w POP 2023 r. POP-y są aktami prawa miejscowego (...) w związku z czym, nie ma obowiązku implementowania ich zapisów do programów gminnych.*

(akta kontroli str. 1344-1352)

Do czasu zakończenia kontroli Gminy nie składały sprawozdań z realizacji założeń POP 2023, a rok 2023 r. rozliczyły w ramach POP 2020. W zakresie realizacji efektów rzeczowych zawartych w POP 2023 r.⁶⁷, który wszedł w życie 1 stycznia 2024 r. Członek Zarządu Województwa Śląskiego wyjaśnił m.in., że prace nad programem rozpoczęły się 2022 r. oraz że: *Obecnie tabela 124 Efekt rzeczowy dla realizacji działania naprawczego PL 2405 ZSO w poszczególnych latach realizacji Programu (wg scenariusza bazowego) jest aktualizowana w oparciu o dane z bazy CEEB na dzień 31 grudnia 2023 r. Sumaryczne wymagane liczby kotłów do wymiany wskazane w tabeli dla poszczególnych gmin zostaną pomniejszone o źródła zlikwidowane w 2023 roku, następnie liczba ta zostanie proporcjonalnie podzielona na lata obowiązywania Programu (2024-2026). Gminy będą rozliczane z zadania w oparciu o zaktualizowaną tabelę.*

(akta kontroli str. 1342-1343, 1384-1385)

Sposób i zakres przyjętych w programach ochrony powietrza szacowanych do osiągnięcia efektów ekologicznych i rzeczowych nie umożliwia dokonania obiektywnej oceny wdrożenia *uchwały antysmogowej* oraz postanowień programów związanych z ograniczeniem niskiej emisji. W ostatnim z rozliczonych programów, tj. POP 2020⁶⁸ założenia efektów rzeczowych dla Gminy Żywiec były w poszczególnych latach znacznie przekroczone z uwagi na bardzo niskie wymagania⁶⁹.

2.6. W okresie od 1 stycznia 2017 do końca III kwartału 2024 r. sprawozdania z realizacji POP 2014, POP 2017 i POP 2020 przekazywane były terminowo, zgodnie z art. 94 ust. 2c pkt 1 *ustawy Poś*, tj. do dnia 15 lutego za poprzedni rok kalendarzowy, jednakże w niektórych przypadkach wymagały one korekty⁷⁰. Wyjątek dotyczył

⁶⁷ W tym wymagań na 2023 r. w zakresie wymiany kotłów.

⁶⁸ W 2020 rozliczenie dotyczyło etapu II.

⁶⁹ Gmina osiągnęła wyniki na poziomie 4529,34%; 5801,22%; 5140,23% i 2544,11% realizacji planu

⁷⁰ Gmina składała korekty sprawozdań: za 2020 (I etap), za 2020 II etap, za 2021 r., za 2022 r., za 2023 r.

sprawozdania z realizacji POP za rok 2020. W związku z przyjęciem dla województwa Śląskiego POP 2020, sprawozdanie z realizacji POP za 2020 rok zostało podzielone na 2 etapy, przy czym sprawozdanie z realizacji POP 2017 za I etap 2020 r. należało złożyć do 15 października 2020 r., a sprawozdania z realizacji POP 2020 za II etap 2020 r. należało złożyć do 15 lutego 2021 r. Obydwa te sprawozdania Urząd przekazał terminowo. W sprawozdaniach z realizacji POP 2014⁷¹, 2017 i 2020 Urząd rzetelnie podał liczbę wymienionych nieekologicznych kotłów na ekologiczne źródła ciepła, przy czym w danych tych uwzględniono zarówno liczbę kotłów wymienionych w ramach programu Czyste Powietrze, jak i PONE.

(akta kontroli str. 229-252, 322-478)

2.7. W okresie objętym kontrolą WIOŚ przeprowadził jedną kontrolę⁷² dotyczącą wykonania zadań określonych w programach ochrony powietrza i planach działań krótkoterminowych za lata 2015-2017 (do 6 kwietnia). W wyniku tej kontroli WIOŚ sformułował dwa zalecenia:

1. *Podjąć działania w zakresie pełnej realizacji zadań zawartych w PDK – termin – niezwłocznie.*
2. *Dokonać korekty efektów ekologicznych w sprawozdaniu za 2015 r. i przedłożyć je Marszałkowi Województwa Śląskiego – termin – niezwłocznie.*

Pismem z 26 maja 2017 r. Z-ca Burmistrza (z up. Burmistrza) poinformowała WIOŚ o realizacji ww. zaleceń.

(akta kontroli str. 756-775)

3. Gmina podejmowała działania mające na celu zapewnienie realizacji postanowień uchwały antysmogowej, jak i programów ochrony powietrza w zakresie wyeliminowania z użytkowania kotłów na paliwo stałe nieodpowiedniej klasy, jednakże działania te nie były w pełni skuteczne.

3.1. Burmistrz wyjaśnił, że: *Obecnie Gmina pozyskuje informacje na temat stosowanych na terenie miasta systemów grzewczych z Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków funkcjonującej od lipca 2021 roku. Do czasu powstania ww. bazy Gmina pozyskiwała informacje z Programu Ograniczenia Niskiej Emisji dla miasta Żywca z 2006 roku, aktualizowanego w 2010 roku, Gminnego Programu Niskoemisyjnego miasta Żywca z 2020 roku, Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla miasta Żywiec z 2015 roku, aktualizowanego w 2017 roku i w 2020 roku, Antysmogowej Mapy Drogowej dla Żywca z 2020 roku.*

(akta kontroli str. 8-14)

W odpowiedzi na pytanie dotyczące braku inwentaryzacji źródeł ciepła na terenie Miasta oraz na jakiej podstawie planowano wymianę nieekologicznych źródeł ciepła, Burmistrz wyjaśnił, że: *Gmina nie prowadziła inwentaryzacji źródeł ciepła w latach objętych kontrolą ponieważ nie miała takiego obowiązku. Zapisy POP-ów (za wyjątkiem POP 2023 r.) narzucały na Gminy obowiązek likwidacji niskiej emisji poprzez wymianę nieekologicznych kotłów, bez wskazania ich ilości. W związku z powyższym, Gmina Żywiec w ramach możliwości finansowych w danym roku przeznaczała środki finansowe na realizację Programu PONE.*

(akta kontroli str. 1347-1352)

3.2. W okresie od 2018 r. do 2024 r. (III kw.) na terenie Gminy wymieniono łącznie 943 kotły węglowe⁷³:

⁷¹ Dane za sprawozdanie za 2017 r.

⁷² W okresie od 16 marca 2017 r. – 6 kwietnia 2017 r.

⁷³ W liczbie uwzględniono wymianę 32 szt. kotłów wymienionych w ramach projektu Stop-Smog realizowanego przez ZMGE.

- w 2018 roku wymienionych zostało łącznie 97 kotłów węglowych, z czego w ramach programu *Czyste powietrze* – 8, a 89 w ramach PONE. Działanie to zostało sfinansowane ze środków własnych Gminy, z dotacji z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki wodnej w Katowicach⁷⁴ oraz środków własnych mieszkańców;
- w 2019 r. wymienionych zostało 91 łącznie kotłów węglowych, z czego 26 w ramach programu *Czyste powietrze*, a 65 w ramach PONE. Działanie sfinansowano ze środków własnych Gminy, z dotacji z WFOŚiGW w ramach programu *Czyste Powietrze*⁷⁵ oraz ze środków własnych mieszkańców,
- w 2020 r. wymienionych zostało 129 kotłów węglowych, z czego 83 w ramach programu *Czyste powietrze*, a 46 w ramach PONE. Działanie sfinansowano ze środków własnych Gminy, z dotacji z WFOŚiGW w ramach programu *Czyste Powietrze* oraz ze środków własnych mieszkańców i Żywieckiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego Sp. z o.o.⁷⁶,
- w 2021 r. wymienionych zostało 186 kotłów węglowych, z czego 120 w ramach programu *Czyste powietrze*, a 66 w ramach PONE. Działanie sfinansowano ze środków własnych Gminy, z dotacji z WFOŚiGW w ramach programu *Czyste Powietrze* oraz środków własnych mieszkańców i TBS,
- w 2022 r. wymienionych zostało 269 kotłów węglowych, z czego 230 w ramach programu *Czyste powietrze*, a 39 w ramach PONE. Działanie sfinansowano ze środków własnych Gminy, z dotacji z WFOŚiGW w ramach programu *Czyste Powietrze*, środków własnych mieszkańców, TBS oraz wspólnot mieszkaniowych,
- w 2023 r. wymienionych zostało 137 kotłów węglowych, z czego 124 w ramach programu *Czyste powietrze*, a 13 w ramach PONE. Działanie sfinansowano ze środków własnych Gminy, z dotacji z WFOŚiGW w ramach programu *Czyste Powietrze*, środków własnych mieszkańców i TBS,
- do końca III kwartału 2024 r. wymienione zostały w ramach PONE- dwa kotły węglowe na jeden pelletowy i jeden gazowy. Dane za 2024 r. w zakresie wymiany kotłów w ramach programu *Czyste Powietrze* Urząd otrzyma z WFOŚiGW w 2025 r.

(akta kontroli str. 11, 323-692)

W ramach projektu *Ograniczenie niskiej emisji na terenie działalności Związku Międzygminnego ds. Ekologii w Żywcu*⁷⁷ ze środków programu STOP SMOG zostało wymienionych łącznie 32 kotły węglowe, z czego 15 w 2021 r. i 17 w 2022 r.

(akta kontroli str. 8-14, 786)

3.3. W okresie od 2018 r. do 2024 r. (III kw.) na terenie Gminy wymieniono łącznie 943 kotły węglowe poniżej klasy 5, z czego 911 nieekologicznych źródeł ciepła wymieniono w ramach PONE i programu *Czyste Powietrze*.

Według raportu CEEB na 30 wrzesień 2024 r. w dalszym użytkowaniu pozostaje 1951 kotłów węglowych poniżej 5 klasy, w tym:

- *poniżej klasy 3 lub brak informacji* – 925;
- *klasa 3* – 659;

⁷⁴ Dalej: WFOŚiGW.

⁷⁵ Program dedykowany jest dla Beneficjentów będących właścicielami i współwłaścicielami domów jednorodzinnych, lub wydzielonych w budynkach jednorodzinnych lokali mieszkalnych z wyodrębnioną księgą wieczystą.

⁷⁶ Dalej: TBS.

⁷⁷ W ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014–2020: Oś priorytetowa 4 Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna*, Działanie 4.3 *Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej*, Poddziałanie 4.3.4 *Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej*.

– klasa 4 – 367.

(akta kontroli str. 1415)

3.4. W okresie objętym kontrolą na terenie Gminy mieszkańcy wymieniali kotły węglowe poniżej 5 klasy m.in. na: kotły gazowe, olejowe, węglowe, pelletowe, pompy ciepła, ogrzewanie elektryczne.

W latach 2018-2023 łącznie wymieniono 909 tradycyjnych kotłów węglowych wykorzystujących paliwa stałe na następujące źródła ciepła:

- 375 kotłów gazowych⁷⁸, co stanowiło 41,3% wszystkich nowo zainstalowanych źródeł ciepła;
- w 25 przypadkach podłączono budynek do sieci ciepłowniczej⁷⁹, co stanowiło 2,7% wszystkich nowo zainstalowanych źródeł ciepła;
- 2 kotły olejowe⁸⁰, co stanowiło 0,2% wszystkich nowo zainstalowanych źródeł ciepła;
- 17 kotłów elektrycznych⁸¹, co stanowiło 1,9% wszystkich nowo zainstalowanych źródeł ciepła;
- 101 kotłów na paliwa stałe⁸² wyższej klasy, co stanowiło 11,1% wszystkich nowo zainstalowanych źródeł ciepła;
- 189 kotłów na pellet⁸³, co stanowi 20,8% wszystkich nowo zainstalowanych źródeł ciepła;
- 200 pomp ciepła⁸⁴, co stanowi 22% wszystkich nowo zainstalowanych źródeł ciepła.

(akta kontroli str. 304-318)

W latach 2018-2023⁸⁵ wymienione zostały następujące liczby starych kotłów na paliwo stałe na:

- 2018 r. – 25 kotłów węglowych i 26 pelletowych,
- 2019 r. – 21 kotłów węglowych i 12 pelletowych,
- 2020 r. – 23 kotłów węglowych i 14 pelletowych,
- 2021 r. – 20 kotłów węglowych i 34 pelletowych,
- 2022 r. – 12 kotłów węglowych i 71 pelletowych,
- 2023 r. – 32 kotłów pelletowych,
- 2024 r. (do III kw.) – 1 kocioł pelletowy.

W ramach PONE Gmina udzielała dofinansowania na źródła na paliwa stałe do 2022 r.

(akta kontroli str. 304-318)

3.5. W celu eliminacji kotłów pozaklasowych lub ograniczenia ich liczby Gmina realizowała PONE, w ramach którego w latach 2017-2024 (III kw.) dofinansowano mieszkańcom wymianę łącznie 424 nieekologicznych źródeł ciepła⁸⁶.

Realizowano też dwa projekty, w ramach umów, które zawarł ZMGE:

⁷⁸ W 2018 r. – 36, 2019 r. – 47, 2020 r. – 58, 2021 r. – 101, 2022 r. – 89, a 2023 r. – 44.

⁷⁹ W 2018 r. – 8, 2019 r. – 6, 2020 r. – 9, a 2022 r. – 2.

⁸⁰ Po jednym w 2018 i 2019 r.

⁸¹ W 2018 r. – 1, 2020 r. – 2, 2022 r. – 11, 2023 r. – 3.

⁸² W 2018 r. – 25, 2019 r. – 21, 2020 r. – 23, 2021 r. – 20, 2022 r. – 12.

⁸³ W 2018 r. – 26, 2019 r. – 12, 2020 r. – 14, 2021 r. – 34, 2022 r. – 71, 2023 r. – 32.

⁸⁴ W 2019 r. – 4, 2020 r. – 23, 2021 r. – 31, 2022 r. – 84, 2023 r. – 58.

⁸⁵ Na podstawie danych ze sprawozdań.

⁸⁶ W 2017 r. – 104 szt., 2018 r. – 89 szt., 2019 r. – 65 szt., 2020 r. – 46 szt., 2021 r. – 66 szt., 2022 r. – 39 szt., 2023 r. – 13 szt., do III kw. 2024 r. – 2 szt.

- a) projekt *Słoneczna Żywiecczyzna* był jednym z kluczowych działań ZMGE w ramach Klastra Energii *Żywiecka Energia Przyszłości*, a jego celem był rozwój odnawialnych źródeł energii na terenie 10 gmin w nim zrzeszonych oraz ograniczenie zużycia paliw kopalnych. Projekt finansowany był ze środków *Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020 Oś priorytetowa 4 Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna*, Działanie 4.1 *Odnawialne źródła energii*, Poddziałanie 4.1.3 *Odnawialne źródła energii*.

W ramach tego projektu w latach 2020-2022 zrealizowano łącznie: montaż 456 instalacji fotowoltaicznych; montaż 97 pomp ciepła powietrznych CO i CWU; montaż 19 pomp ciepła gruntowego do CO i CWU oraz montaż 12 pomp ciepła powietrznych do CWU.

Całkowita wartość projektu: 51 744,9 tys. zł, w tym:

- dofinansowanie UE EFRR 24 419,2 tys. zł,
- dofinansowanie z Budżetu Państwa 24 419,2 tys. zł,
- wkład własny miasta Żywiec: 653 tys. zł, wniesiony w formie składki na podstawie uchwał Zgromadzenia ZMGE,
- wysokość dofinansowania przekazanego mieszkańcom Żywca: 10 771,6 tys. zł;
- wysokość wkładu własnego mieszkańców Żywca: 7 948,6 tys. zł.

- b) projekt *Stop-Smog* miał na celu pozyskanie środków unijnych na wymianę pieców i odnawialne źródła energii dla 11 gmin będących członkiem ZMGE. Dofinansowane na ten cel uzyskano na wniosek pn. *Ograniczenie niskiej emisji na terenie działalności Związku Międzygminnego ds. Ekologii w Żywcu* złożony do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego z *Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014–2020 Oś priorytetowa 4 Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna* Działanie 4.3 *Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej*, Poddziałanie 4.3.4 *Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej*.

W ramach projektu w latach 2021-2022 zrealizowano:

- wymianę 32 źródeł węglowych na 21 kotłów gazowych, 10 kotłów na biomasę i 1 pompę ciepła powietrzną do CO i CWU,
- wymianę jednego źródła gazowego na kocioł gazowy wyższej klasy,
- montaż ośmiu instalacji fotowoltaicznych;
- montaż 5 pomp ciepła powietrznych do CWU jako źródło dodatkowe;
- montaż 4 instalacji solarnych jako źródło dodatkowe CWU.

Całkowita wartość projektu wyniosła 11 157,2 tys. zł, z czego:

- 10 599,3 tys. zł stanowiło dofinansowanie UE EFRR
- 56,8 tys. zł wkład własny Miasta Żywiec wniesiony w formie składki do ZMGE,
- 1 022,0 tys. zł dofinansowanie przekazane mieszkańcom,
- 170,2 tys. zł stanowił wkład własny mieszkańców Żywca.

(akta kontroli str. 776-787)

Burmistrz wyjaśnił, że *Urząd Miejski w Żywcu* czerpie informacje o stanie zaawansowania uchwał antysmogowych z informacji przekazywanych drogą elektroniczną np. artykułów internetowych, ze spotkań zespołu roboczego ds. ograniczenia niskiej emisji w województwie śląskim, którego członkiem jest Burmistrz Miasta Żywca, konferencji organizowanych przez Marszałka Województwa Śląskiego. W kwestii wykorzystania bazy CEEB podał, że wykorzystywana jest ona przy kontrolach, zgłoszeniach mieszkańców dotyczących zanieczyszczenia

powietrza, w konkretnych lokalizacjach, przy udzielaniu dodatków tj. węglowy, bon energetyczny oraz przy zakupie węgla od Miasta przez mieszkańców.

(akta kontroli str. 13)

3.6. Przy dotychczasowym tempie wymiany kotłów nieekologicznych na terenie Żywca, Gmina by wyeliminować wszystkie kotły na paliwo stałe poniżej 5 klasy potrzebowałaby 13 lat, przy czym według stanu na 1 lipca 2024 r. udział kotłów pozaklasowych⁸⁷ w łącznej liczbie kotłów na paliwa stałe wynosił 27,3%.

W związku z tym Burmistrz wyjaśnił, że Na małą liczbę wymienionych kotłów w Gminie miały wpływ następujące czynniki:

- ograniczenia finansowe mieszkańców miasta Żywca,
 - wzrost cen prądu i gazu, które zwiększają koszty ogrzewania,
 - ograniczona dostępność do miejskiej sieci ciepłowniczej i sieci gazowej,
 - niskie dofinansowanie do wymiany źródeł ciepła do roku 2021,
 - dezinformacja i nieścisłości w artykułach dotyczących źródeł ciepła. (...)
- W wyniku tego powstają nie tylko nieprawdziwe obrazy dotyczące kosztów eksploatacji różnych systemów ogrzewania, ale także mity dotyczące ich efektywności i zasad działania.

(akta kontroli str. 1303-1305a, 1417-1422)

3.7. Gmina w kilku dokumentach uwzględniła problem ubóstwa, lecz nie dotyczyło to ubóstwa energetycznego. I tak:

a) W Programie Rewitalizacji Miasta do 2022 r.⁸⁸, w rozdziale 5 Analiza problemów i potencjałów obszaru do rewitalizacji, w podrozdziale 5.1. Charakterystyka obszaru rewitalizacji, w podobszarze II wskazano, że problem ubóstwa obejmuje osiedla socjalne w dzielnicy Kabaty, które boryka się z takimi problemami społecznymi jak: bezrobocie, ubóstwo, niesamodzielność, bezradność życiowa, przemoc w rodzinie, w efekcie czego znaczna liczba osób zamieszkujących ten obszar to beneficjenci MOPS.

Zagadnienie ubóstwa uwzględniono również w tabelach zamieszczonych w tym programie. W Analizie SWOT dla całego obszaru rewitalizacji stwierdzono, że jedną ze słabych stron jest *Relatywnie wysoki poziom problemów społecznych (ubóstwo, długotrwałe bezrobocie, bierność zawodowa i społeczna), które wymagają wsparcia przekraczającego obecne możliwości finansowe miasta, a wśród zagrożeń wymieniono rosnącą bezradność i bierność rodzin w rozwiązywaniu problemów życiowych.*

W tabeli pn. Wykaz projektów ujętych w Programie Rewitalizacji Żywca do 2022 wraz z odniesieniem do problemów i celów rewitalizacji oraz rezultatów planowanych działań wskazano natomiast, że jednym z działań powinna być: *Modernizacja nieekologicznych kotłowni węglowych (zaangażowany podmiot EKOTERM Sp. z o.o., lata realizacji projektu 2017-2026) poprzez zastąpienie ich podłączeniami do sieci ciepłowniczej lub kotłowni V generacji.* Działanie to zrealizowane być powinno w ramach projektu PONE, a planowane produkty i rezultaty monitorowania to:

1. Ograniczenie tzw. niskiej emisji,
2. Wzrost efektywności energetycznej,
3. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru rewitalizowanego.

Optymalizacja energetyczna Żywca (zaangażowany podmioty m.in.: Beskid Sp. z o.o., Miasto Żywiec, lata realizacji 2018-2022) – projekt adresowany do przedsiębiorców i mieszkańców, obejmujący działania dotyczące wygenerowania

⁸⁷ Liczba pozaklasowych (tj. poniżej 3 klasy lub brak informacji o klasie kotła).

⁸⁸ Przyjętym uchwałą nr XLII/305/2017 z dnia 31 sierpnia 2017 r.

niskoemisyjnych źródeł ciepła i eliminacji czynników produkcyjnych powodujących problem zanieczyszczenia powietrza i smogu, polegający na udostępnianiu różnych narzędzi umożliwiających (...) korzystanie z promocyjnych wymian kotłów, rozwoju sieci ciepłowniczej, OZE itp.

b) W *Diagnozie Społecznej dla Miasta Żywca* (opracowanej w lutym 2017) na potrzeby w zakresie dotyczącym Pomocy społecznej m.in. podano, że: w 2015 r. 648 rodzinom udzielono pomocy z powodu ubóstwa.

c) W *Strategiach Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Żywca* na lata 2014-2020 i 2020-2030⁸⁹ przeprowadzono diagnozy obejmujące m.in. pomoc społeczną, bezdomność, bezrobocie. W *Strategii na lata 2020-2030* w rozdziale II dotyczącym *Diagnozy Społecznej w zakresie Pomocy społecznej*, w tabeli *Beneficjenci pomocy społecznej w mieście w latach 2018-2020* podano, że liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną malała⁹⁰. Analiza struktury wiekowej mieszkańców miasta objętych przez MOPS pomocą wykazała, że największą grupę stanowiły osoby w wieku 56-65 lat oraz że najczęstszymi powodami przyznawania pomocy społecznej w latach 2018-2020 były długotrwała choroba oraz ubóstwo.

(akta kontroli str. 841-847, 891-965, 902-917, 946-965)

3.8. Gmina w okresie objętym kontrolą nie przyznawała świadczeń związanych z wymianą kotłów na ekologiczne źródła ciepła, lecz przyznawała świadczenia mające na celu ograniczenie ubóstwa, w tym energetycznego. W okresie od 1 stycznia 2017 r. do 30 września 2024 r. Gmina przyznała 9 393 świadczenia o łącznej wartości 15 204,1 tys. zł, w następujących formach:

- dodatek osłonowy⁹¹, którego udzielono dla 2 613 gospodarstw domowych w okresie od 1 stycznia 2022 r. do 31 grudnia 2022 r. na łączną kwotę 1 647,7 tys. zł;
- dodatek osłonowy⁹², którego udzielono dla 933 gospodarstw domowych w okresie od 1 stycznia 2024 r. do 30 czerwca 2024 r. na łączną kwotę 337,8 tys. zł;
- dodatek węglowy⁹³, który przyznano 3 613 gospodarstwom domowym w okresie od 1 sierpnia 2022 r. do 30 września 2024 r. na łączną kwotę 10 839,0 tys. zł;
- dodatek elektryczny⁹⁴, który przyznano 85 gospodarstwom domowym w okresie od 1 grudnia 2022 r. do 1 lutego 2023 r. na łączną kwotę 104,5 tys. zł;
- dodatek dla gospodarstw domowych⁹⁵, jaki przyznano w okresie od 15 września 2022 r. do 30 kwietnia 2023 r., 716 gospodarstwom domowym na łączną kwotę 1 540,5 tys. zł;
- bon elektryczny⁹⁶, który przyznawano w okresie od 1 sierpnia 2024 r. do 29 listopada 2024 r., przy czym liczba pozytywnie rozpatrzonych wniosków -

⁸⁹ Dalej: *Strategia na lata 2020-2030*.

⁹⁰ 2018 r. – 1023, 2019 r. – 803, 2020 r. – 635, co w ogólnej liczbie ludności miasta w poszczególnych latach stanowiło odpowiednio: 3,4%, 2,7% i 2,1%.

⁹¹ Udzielany na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 2021 r. o dodatku osłonowym (Dz.U. z 2024 r. poz. 953).

⁹² J.w.

⁹³ Udzielany na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o dodatku węglowym (Dz. U. z 2024 r., poz. 1207).

⁹⁴ Udzielany na podstawie art. 5c ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne (Dz. U. z 2024 r., poz. 266 ze zm.).

⁹⁵ Udzielany na podstawie ustawy o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła w związku z sytuacją na rynku paliw (Dz. U. z 2024 r., poz. 1509).

⁹⁶ Wypłacany na podstawie ustawy z dnia 23 maja 2024 r. o bonie energetycznym oraz zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia cen energii elektrycznej, gazu ziemnego i ciepła systemowego (Dz. U. z 2024 r., poz. 859 ze zm.).

- według stanu na dzień 17 października 2024 r. – wynosiła 1 190, lecz świadczenia na ten dzień nie zostały jeszcze wypłacone;
- zasiłek celowy na opał⁹⁷, który w okresie od 1 stycznia 2017 r. do 30 września 2024 r. przyznano 1079 gospodarstwom domowym na łączną kwotę 649,3 tys. zł;
 - zasiłek celowy na energię elektryczną⁹⁸, który w okresie od 1 stycznia 2017 r. do 30 września 2024 r. przyznano 354 gospodarstwom domowym na łączną kwotę 85,2 tys. zł.

(akta kontroli str. 841-847, 1065-1067)

3.9. Wytwarzaniem i dystrybucją ciepła na terenie Miasta zajmował się Miejski Zakład Energetyki Ciepłej EKOTERM Sp. z o.o.⁹⁹ Energia ciepła wytwarzana była w kotłowni rejonowej *Pod Grapą* zlokalizowanej przy ul. Folwark 14 w Żywcu na podstawie koncesji na wytwarzanie¹⁰⁰ z 13 października 1998 r., przedłużonej do 30 października 2025 r. decyzją Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki¹⁰¹ z 26 października 2007 r.

W okresie objętym kontrolą, do produkcji energii ciepłej spółka *Ekoterm* w 100% używała węgla kamiennego¹⁰². Burmistrz wyjaśnił, że w perspektywie planowana jest przebudowa ww. kotłowni oraz, że spółka *Ekoterm* w 2021 r. wystąpiła w wnioskiem do NFOŚiGW w Warszawie o dofinansowanie w ramach programu priorytetowego nr 5.9 *Międzydziedzinowe Ciepłownictwo powiatowe zadania Przebudowa kotłowni Rejonowej Pod Grapą dla potrzeb wysokosprawnej kogeneracji i nowych jednostek wytwórczych zasilanych gazem*. Podstawowymi celami tej inwestycji jest modernizacja źródła ciepła w celu osiągnięcia statusu efektywnego systemu energetycznego oraz stopniowe odchodzenie od paliwa węglowego i zastąpienie go gazem ziemnym. Ma to również wpłynąć na zahamowanie wzrostu cen energii ciepłej dla odbiorców poprzez bardziej efektywne wykorzystanie energii z gazu ziemnego.

W dniu 18 listopada 2022 roku *Ekoterm* podpisała dwie umowy z NFOŚiGW na realizację tego zadania - dofinansowanie w formie dotacji 50%¹⁰³ i pożyczki 50%¹⁰⁴ na łączną kwotę 57 074,0 tys. zł netto, z przeznaczeniem na pokrycie kosztów kwalifikowanych.

Podpisanie tych umów dało podstawy do rozpoczęcia w 2023 roku postępowań na wyłonienie inspektorów nadzoru oraz generalnego wykonawcy zadania. Z uwagi jednak na to, że kwoty złożonych ofert w przetargu nieograniczonym na wykonawcę zadania znacznie przekraczały kwotę jaką zamawiający zamierzał przeznaczyć na ten cel, przetarg został unieważniony.

W styczniu 2024 r. został ponownie ogłoszony przetarg na wybór generalnego wykonawcy zadania, a w dniu 8 marca br. zostały otwarte oferty złożone przez czterech wykonawców. Jednocześnie Spółka wystąpiła do NFOŚiGW z wnioskiem o zwiększenie dofinansowania ww. zadania w formie pożyczki. We wrześniu 2024 r. Spółka otrzymała informację o zwiększeniu dofinansowania w formie pożyczki do

⁹⁷ Wypłacany na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2024 r., poz. 1283 ze zm.).

⁹⁸ J.w.

⁹⁹ Dalej: *Ekoterm*

¹⁰⁰ Sygn.: WCC/277/323/U/OT-2/98/BM

¹⁰¹ Sygn.: WCC/277-ZTO/323/W/OKA/2007/MM

¹⁰² Jakość węgla potwierdzona była certyfikatem, a węgiel (sortyment Miał IIA) dostarczany był przez Polską Grupę Górniczą S.A. w ramach umowy wieloletniej z kopalń KWK Piast-Ziemowit i KWK Staszic-Wujek.

¹⁰³ Umowa o dofinansowanie w formie dotacji nr 3229/2022/Wn12/OA-ew-ku/D na kwotę 28 537,0 tys. zł.

¹⁰⁴ Umowa o dofinansowanie w formie pożyczki nr 3229/2022/Wn12/OA-ew-ku/P na kwotę 28 537,0 tys. zł.

wysokości 54 626,6 tys. zł i po podpisaniu stosownych dokumentów zamierza zawrzeć umowę z generalnym wykonawcą zadania, którego wartość - według złożonej oferty – wyniesie łącznie 77 964,3 tys. zł netto.

(akta kontroli str. 779-787)

Według stanu na 31 grudnia 2016 roku, łączna długość sieci ciepłowniczej na terenie Żywca wynosiła 26 587,00 mb, w tym:

- przesyłowa sieć ciepła¹⁰⁵ - 18 154,10 mb,
- rozdzielcza sieć zewnętrznej instalacji odbiorczej¹⁰⁶ - 8 432,9 mb.

Od 1 stycznia 2017 do 31 października 2024 sieć ciepłownicza została rozbudowana o 2 058,50 mb¹⁰⁷, z czego:

- przesyłowa sieć ciepła o 1618,5 mb;
- rozdzielcza sieć zewnętrznej instalacji odbiorczej o 440 mb.

Łącznie w latach 2017-2024 (do 31 października 2024 r.) do sieci podłączono 86 budynków, z czego w ramach rozbudowy sieci 64 gospodarstwa domowe, w tym 52 budynki mieszkalne jednorodzinne i 12 budynków wielorodzinnych¹⁰⁸, a 22 budynki przyłączono do sieci istniejącej przed 31 grudnia 2016 r., w tym 19 mieszkalnych budynków jednorodzinnych i 3 budynki wielorodzinne¹⁰⁹.

(akta kontroli str. 779-787, 1321-1323)

Burmistrz wyjaśnił, że dostawy węgla realizowane były wyłącznie z dwóch kopalń, celem dotrzymania ustalonych w pozwoleniu zintegrowanym norm emisji gazów i pyłów oddawanych do powietrza. Dodał też, że: *Modernizacja źródła ciepła ma na celu osiągnięcie do końca 2026 roku statutu efektywnego systemu energetycznego. Szacuje się iż produkcja energii cieplnej z wysokosprawnej kogeneracji będzie na poziomie 60-70% oraz kotła biomasowego >5% rocznej produkcji ciepła. Pozostała ilość energii cieplnej wytwarzana będzie nadal w kotłach spalających węgiel kamienny ww. sortymentu, które będą pełnić rolę kotłów szczytowych. Wskazał również, że: Spadek ilości podłączeń nowych budynków do sieci ciepłowniczej w okresie ostatnich lat wynika ze wzrostu cen energii cieplnej spowodowany znaczącym wzrostem cen węgla oraz uprawnień do emisji CO₂. Ponadto rozbudowa sieci ciepłowniczej uwarunkowana jest przede wszystkim zgodami właścicieli gruntów przez które możliwe jest poprowadzenie sieci. Brak ww. zgód (prawo do dysponowania nieruchomością) jest przyczyną odmowy podłączenia.*

(akta kontroli str. 1321-1323)

Analiza rocznych kosztów ogrzewania budynku jednorodzinnego w 2023 r. sporządzona przez Ekoterm¹¹⁰ dla domu o metrażu od 120-140 m² wskazuje, że:

¹⁰⁵ Wysokich parametrów.

¹⁰⁶ Niskich parametrów.

¹⁰⁷ Odpowiednio: 2017 r. – 10 przyłączy 255,5 mb, 2018 r. -15 przyłączy 530 mb, 2019 r.-16 przyłączy 641,5 mb, 2020 r. – 15 przyłączy 414 mb, 2021 r. – 1 przyłączy 106 mb, 2022 r. 5 przyłączy - 91 mb, 2023 r. - 1 przyłączy 5mb, 2024 r.- 2 przyłączy 15,5 mb.

¹⁰⁸ Tj.: 10 budynkach Żywieckiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego Sp. z o.o. (dalej: ŻTBS), jednego budynku Spółdzielni Mieszkaniowej „GRONIE” i jednego budynku wspólnoty mieszkaniowej.

¹⁰⁹ W skład budynków wielorodzinnych wchodzi: wspólnoty i spółdzielnie oraz ŻTBS. Ekoterm nie dysponuje wiedzą o ilości lokali w danym budynku, z uwagi na to, że za dostarczane ciepło rozlicza się z zarządcą budynku, a nie z indywidualnym dysponentem lokalu.

¹¹⁰ Ekoterm podał, że: Koszty ogrzewania budynku jednorodzinnego to opracowanie Ekoterm -u na podstawie danych z różnych stron internetowych.

- Zużycie energii cieplnej przyjęto na podstawie danych ogrzewania budynków przez EKOTERM.
- Ceny nośników przyjęto uśrednione w 2023 roku i mogą odbiegać od rzeczywistych, ale w zakresie kilkunastu procent.
- Analiza wskazuje szacunkowe koszty ogrzewania i w przypadku tarcz osłonowych może również odbiegać od rzeczywistych kosztów.

- koszt roczny ogrzewania przy zastosowaniu taryfy A3 wyniesie ok. 10,9 tys. zł;
- koszt ogrzewania węglem typu groszek – 6,6 tys. zł;
- koszt ogrzewania pelletem – 9,2 tys. zł;
- koszt ogrzewania gazem – 5,9 tys. zł;
- koszt ogrzewania olejem – 16,8 tys. zł;
- koszt ogrzewania pompą ciepła G11 – 7,3 tys. zł;
- koszt ogrzewania pompą ciepła G12w - 5,9 tys. zł.

Wynika z niej, że podłączenie tego typu domu do sieci spółki *Ekoterm*, nie jest - z punktu widzenia kosztów ogrzewania ponoszonych przez odbiorcę – rozwiązaniem najbardziej korzystnym, gdyż bardziej opłacalne jest ogrzewanie przy zastosowaniu pompy ciepła G12w, gazem lub węglem typu groszek.

(akta kontroli str. 1324)

3.10. Burmistrz wyjaśnił, że: *W budynkach wykorzystywanych przez Gminę, jej jednostki organizacyjne i spółki gminne stosowane są (..) źródła ciepła spełniające odpowiednie wymagania, w tym określone w uchwale antysmogowej i programach ochrony powietrza dla województwa śląskiego. Wskazał też, że trzynaście budynków wykorzystywanych przez Gminę posiadało następujące źródła ciepła: w ośmiu przypadkach miejska cieć ciepłownicza (w tym siedziba Urzędu), w jednym przypadku budynek posiadał dwa kotły (z czego jeden na ogrzewanie gazowe, a drugi olejowe), w trzech przypadkach budynki posiadały ogrzewanie gazowe, a w jednym ogrzewanie olejowe.*

(akta kontroli str. 779-787)

3.11. W latach 2017-2024 (do III kw.) Gmina poniosła łączne koszty związane z wymianą kotłów na ekologiczne źródła ciepła i rozbudową systemu ciepłowniczego w wysokości 4 664,1 tys. zł, z czego na:

- PONE - 2 565 tys. zł;
- wymianę starych kotłów w ramach programu *Słoneczna Żywiecczyzna* – 653 tys. zł¹¹¹;
- wymianę starych kotłów w ramach programu *STOP-SMOG* – 56,8 tys. zł¹¹²;
- koszty rozbudowy sieci i przyłączy ciepłowniczych do nowych odbiorców¹¹³ - 1 389,3 tys. zł.

(akta kontroli str. 1417-1422)

W latach 2021-2024 r. (III kw.) Miasto poniosło również koszty prowadzenia Punktu *Czyste Powietrze*, które wyniosły łącznie 152,4 tys. zł, natomiast koszty związane z wymianą starych kotłów w ramach PONE wyniosły łącznie 6 443,2 tys. zł, w tym wysokość dofinansowania ze środków Miasta wynosiła 2 565 tys. zł¹¹⁴.

¹¹¹ Wkład własny Miasta Żywiec wniesiony w formie składki na podstawie uchwał Zgromadzenia ZMGE.

¹¹² Wkład własny Miasta Żywiec wniesiony w formie składki na podstawie uchwał Zgromadzenia ZMGE.

¹¹³ Według informacji *Ekoterm* - potwierdzone oddaniem do użytkowania i eksploatacji oraz utworzeniem środka trwałego.

¹¹⁴ Koszty działań związane wyłącznie z wymianą kotłów, PONE – koszty związane z wymianą kotłów:

- w 2017 r.: koszt. całkowity: 1 323,1 tys. zł, w tym wysokość dofinansowania Miasta: 618,8 tys. zł, koszt mieszkańca 704,3 tys. zł;
- 2018 r. - koszt. całkowity: 1 216,4 tys. zł, w tym wysokość dofinansowania Miasta 531,5 tys. zł, a koszt mieszkańców 684,9 tys. zł;
- 2019 r. - koszt. całkowity: 923,2 tys. zł, w tym wysokość dofinansowania Miasta 408 tys. zł, a koszt mieszkańców – 515,3 tys. zł;
- 2020 r. - koszt. całkowity: 621,9 tys. zł, w tym wysokość dofinansowania Miasta: 273,9 tys. zł, a koszt mieszkańców 347,9 tys. zł;
- 2021 r. - koszt. całkowity: 942,0 tys. zł, w tym wysokość dofinansowania Miasta 394,8 tys. zł, a koszt mieszkańców 547,2 tys. zł;
- 2022 r. - koszt. całkowity: 832,6 tys. zł, w tym wysokość dofinansowania Miasta 234 tys. zł, a koszt mieszkańców 598,6 tys. zł;

(akta kontroli str. 1312, 1419, 1778)

4. Gmina Żywiec podejmowała działania w celu identyfikacji barier utrudniających pełne wdrożenie uchwały antysmogowej oraz wykonania postanowień programów ochrony powietrza mających na celu ograniczenie niskiej emisji. Bariery takie ujęte zostały m.in. w *Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Żywiec - Aktualizacja*¹¹⁵ Wśród takich barier wymieniono:

- Brak kompetencji prawnych do podejmowania decyzji w kwestii ograniczenia istotnych źródeł emisji, takich jak obiekty użytkowników indywidualnych i przedsiębiorców czy sieć komunikacyjna niebędąca w zarządzie Miasta (np. droga krajowa S1 o największym natężeniu ruchu, będąca w zarządzie Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad).
- Ograniczone możliwości finansowe Miasta. W ww. dokumencie stwierdzono: *Z uwagi na relatywnie ograniczone możliwości inwestycyjne Miasta Żywca, należy zwrócić szczególną uwagę na środki unijne na lata 2014-2020 (ostatnie konkursy o dofinansowanie) oraz kolejną perspektywę unijną 2021-2027(...) ograniczeniem we wdrażaniu inwestycji opartych na środkach unijnych jest konieczność zabezpieczenia tzw. wkładu własnego do projektów, który w przypadku jednostek samorządu terytorialnego wynosi przeciętnie około 15% (obecnie), natomiast w przypadku przedsiębiorstw jest zależny m.in. od uwarunkowań pomocy publicznej, lecz standardowo wynosi nie mniej niż 50% (obecnie).*
- Ograniczenia ekologiczne. W ww. dokumencie stwierdzono: *Z uwagi na uwarunkowania przyrodnicze miasta Żywiec, wśród działań rekomendowanych do wdrożenia w ramach niniejszego Planu pominięto przedsięwzięcia społecznie i środowiskowo kontrowersyjne, takie jak np. budowa elektrowni wiatrowych, zbiorników retencyjnych czy biogazowni. Choć wykazują one pozytywny efekt ekologiczny (produkcja energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych), to jednak wiążą się z licznymi sprzeciwami sąsiedzkimi i mogą oddziaływać w sposób niekorzystny na otoczenie.*

W podrozdziale 5.2.3 *Transport* wskazano natomiast, że: *Emisja zanieczyszczeń z transportu na terenie miasta Żywca uzależniona jest od ruchu tranzytowego, w szczególności na drodze krajowej S 69 przebiegającej przez teren miasta, jak również od ruchu lokalnego - związanego zwłaszcza z dojazdami do miejsc pracy w Bielsku-Białej. Jak wykazano we wcześniejszych częściach opracowania przewiduje się wzrost emisji CO₂ w tym sektorze. Miasto nie ma wpływu na ruch tranzytowy na S1, może jednak aktywnie działać w obszarze ruchu lokalnego.*

(akta kontroli str. 866-890)

Do ww. barier Burmistrz zaliczył również ograniczone możliwości finansowe mieszkańców Żywca¹¹⁶ oraz ograniczoną dostępność do miejskiej sieci ciepłowniczej i gazowej. Do barier ograniczających realizację uchwały antysmogowej i programów ochrony powietrza zaliczył również następujące kwestie:

- *Żywiec nie ma możliwości uzyskania dotacji z Funduszy Europejskich na lata 2021-2027, ponieważ jego wskaźnik dochodów podatkowych (Gg) jest*

– 2023 r. - koszt całkowity: 327,8 tys. zł, w tym wysokość dofinansowania Miasta 84 tys. zł, a koszt mieszkańców 243,8 tys. zł;

– 2024 (do III kw.) – koszt całkowity 40,5 tys. zł, w tym wysokość dofinansowania Miasta 20 tys. zł, a koszt mieszkańców 20,5 tys. zł.

¹¹⁵ Przyjętego 27 lutego 2020 r. uchwałą Rady Miasta nr XXII/167/2020W. Rozdział 5 *Działania na rzecz gospodarki niskoemisyjnej, podrozdział 5.1. Ograniczenia i bariery w swobodnym rozwoju gospodarki niskoemisyjnej na terenie Miasta Żywca.*

¹¹⁶ Zidentyfikowane podczas jego spotkań z mieszkańcami.

wyższy niż uśredniona wartość dla województwa, co wyklucza Gminę z programów, a alternatywne dostępne finansowanie jest poza jego możliwościami.

- Krajowe i regionalne programy pomocowe nie uwzględniają specyficznych potrzeb małych miast, takich jak Żywiec, które mimo wysokich dochodów borykają się z dużymi kosztami działań środowiskowych.
- Termomodernizacja zabytków jest kosztowna z powodu rygorystycznych wymagań konserwatorskich, co sprawia, że dostępne dotacje nie pokrywają pełnych kosztów.
- Żywiec nie znajduje się na liście miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze, co ogranicza jego dostęp do programów pomocowych mimo realnych wyzwań ekonomicznych i środowiskowych.
- Wymóg posiadania kompletnej dokumentacji technicznej i pozwolenia na budowę stanowi barierę dla miasta, ponieważ ich opracowanie jest czasochłonne i kosztowne.
- Mimo wysokich dochodów, budżet Żywca jest obciążony innymi wydatkami, co sprawia, że miasto nie ma wystarczających środków na kosztowne inwestycje środowiskowe, które szacowane są na 450 milionów złotych.

Burmistrz wskazał, że Gmina w celu eliminacji ww. barier podjęła następujące działania:

- Miasto Żywiec dwukrotnie pytało Ministerstwo Rozwoju i Funduszy Regionalnych o brak Miasta Żywca na liście miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Ministerstwo odpowiedziało, że lista nie będzie aktualizowana, zachęcając do poszukiwania alternatywnych źródeł finansowania.
- Żywiec aktywnie poszukuje nowych źródeł finansowania, w tym dotacji unijnych, krajowych oraz współpracy z sektorem prywatnym, aby realizować projekty mimo ograniczeń budżetowych.
- Kluczowe dla pozyskiwania funduszy jest staranne przygotowanie dokumentacji projektowej, co zwiększa szanse na wsparcie finansowe.
- Żywiec współpracuje w ramach Związku Międzygminnego ds. Ekologii, co sprzyja koordynacji działań, zwiększa szanse na dotacje oraz umożliwia dzielenie się zasobami.
- Miasto inwestuje w rozwój pracowników poprzez szkolenia, takie jak PIM, co zwiększa ich kompetencje w pozyskiwaniu funduszy.
- Żywiec wymienia doświadczenia z innymi miastami, co sprzyja nauce najlepszych praktyk i budowaniu sieci lokalnych.

(akta kontroli str. 695-702, 1374-1376)

5. W kwestii braku inwentaryzacji źródeł ciepła Burmistrz wyjaśnił, że: *Gmina nie prowadziła inwentaryzacji źródeł ciepła w latach objętych kontrolą ponieważ nie miała takiego obowiązku, ponadto brak przepisów ustawowych uniemożliwiał wejście na teren nieruchomości w celu przeprowadzenia ww. inwentaryzacji. Z doświadczenia tut. Urzędu, przeprowadzenie inwentaryzacji za pomocą ankiet również nie przyniosłoby oczekiwanego efektu, ponieważ mieszkaniom nieprzymuszonym, nie wykazuje chęci współpracy z Urzędem. Nawet pomimo obowiązku złożenia w wyznaczonym terminie do bazy CEEB deklaracji dotyczących źródeł ciepła, nie wszyscy mieszkańcy wywiązali się tego obowiązku. Przeprowadzenie inwentaryzacji wiązałoby się z dodatkowymi kosztami, które Gmina musiałaby ponieść, kosztem mniejszej puli środków przeznaczonej na realizację PONE.*

(akta kontroli str. 1787-1791)

5.1. Poziom wypełnienia bazy CEEB w Gminie - według stanu na III kwartał 2024 r., jak i 6 listopada 2024 r. - wynosił 85,9%¹¹⁷.

Na dzień 30 września 2024 r. - według bazy CEEB – na terenie Gminy znajdowało się łącznie 2 925 kotłów na paliwo stałe, z czego 925 o klasie niższej niż 3 lub o braku informacji o klasie kotła, 659 - klasy 3, 367 - klasy 4 oraz 974 klasy 5 i ekoprojekt. Jednocześnie ustalono, że odsetek skontrolowanych przez Miasto punktów adresowych wynosił 1,63% na 1 lipca 2024 r. i 1,66% na koniec III kw. 2024 r.

(akta kontroli str. 980-981, 1402, 1410, 1415)

Według bazy CEEB liczba punktów adresowych na terenie Gminy z zainstalowanym źródłem ciepła na paliwo stałe na koniec 2022 r. wynosiła 2 557, a na koniec 2023 r. – 2602. Odsetek skontrolowanych punktów adresowych wynosił na koniec tych lat odpowiednio 2,85% i 2,08%.

Według stanu na 30 września 2024 r. do bazy CEEB wprowadzono 12 825 deklaracji: w tym 11 933 dla budynków zamieszkałych i 892 dla budynków niezamieszkałych.

W bazie CEEB zidentyfikowano łącznie 6006 punktów adresowych¹¹⁸, dla których złożono co najmniej 1 deklarację dot. źródeł ciepła i źródeł spalania paliw. Podkreślić jednak należy, że na podstawie ich treści nie jest możliwe podanie podstawowego źródła ciepła dla danego punktu adresowego, gdyż we wzorze deklaracji użytkownik/właściciel budynku jest zobowiązany do podania wszystkich zainstalowanych źródeł ciepła z jednoczesnym podaniem źródeł eksploatowanych, lecz bez rozróżnienia na podstawowe i pomocnicze.

(akta kontroli str. 1402-1405, 1412- 1415)

Według wyliczenia Urzędu, udział procentowy różnego rodzaju źródeł ciepła na terenie miasta, przy założeniu, że rzeczywista liczba punktów adresowych wynosi 7009, na dzień 30 września 2024 r. wynosił:

- 43% punktów adresowych podłączone było do sieci gazowej (2989¹¹⁹);
- 5% punktów adresowych podłączone było do miejskiej sieci ciepłowniczej (371);
- w 28% punktów adresowych zainstalowano źródła ciepła na paliwa stałe poniżej 5 klasy – (1951);
- w 14% punktów adresowych zainstalowano źródła ciepła na paliwa stałe klasy 5 lub ekoprojekt (974);
- 7% punktów adresowych zainstalowano pelletowe źródła ciepła (481);
- 4% punktów adresowych zainstalowano kotły olejowe (291);
- 18% punktów adresowych zainstalowano kotły na drewno (1236);
- 7% punktów adresowych zainstalowano pompy ciepła (506);
- 80% punktów adresowych posiadało elektryczne źródła ciepła (5620).

(akta kontroli str. 1792-1793)

5.2. Gmina prowadziła działania informujące o obowiązku złożenia deklaracji o źródłach ciepła lub źródłach spalania paliw:

¹¹⁷ W bazie CEEB Liczba punktów adresowych zgodnych z PRG z co najmniej jedną złożoną deklaracją wynosiła - 6006, a liczba punktów adresowych z PRG w Gminie wynosiła 6984.

¹¹⁸ Według bazy Manager Punktów Adresowych firmy mZywiec-Geo-System Sp. z o.o. liczba punktów adresowych na terenie Gminy – na 30 września 2024 r. - wynosiła 7009.

¹¹⁹ Pismo Polskiej Spółki Gazownictwa sp. z o.o. Oddział Zakład Gazowniczy znak PSGZA.ROZDZ.KA.422.510.24 z 10 grudnia 2024 r.

- przekazanie w lutym 2022 r. właścicielom i zarządcom budynków ulotki informacyjnej na ten temat¹²⁰;
- zamieszczenie na stronie internetowej Urzędu informacji o konieczności złożenia ww. deklaracji¹²¹.

W związku z niepodejmowaniem działań wobec właścicieli lub zarządców budynków, którzy nie złożyli deklaracji o źródłach ciepła lub źródłach spalania paliw, Burmistrz wyjaśnił, że: *Brak działań kontrolnych wynikał z coraz większego zakresu obowiązków dot. ochrony środowiska nakładanych na gminy oraz braków kadrowych w Wydziale Inżynierii Miejskiej, Ochrony Środowiska i Rozwoju Urbanistycznego.*

(akta kontroli str. 970-988)

5.3. Badanie prawidłowości wprowadzania przez Urząd danych z deklaracji o źródłach ciepła lub źródłach spalania do bazy CEEB przeprowadzone na próbie 40 losowo wybranych deklaracji (po 10 z każdego roku z lat 2021-2024 r.) wykazało, że dane w systemie CEEB w zakresie dotyczącym ww. deklaracji wprowadzone zostały rzetelnie i terminowo. Z 40 objętych próbą deklaracji wynika, że w ramach dotyczących ich punktów adresowych eksploatowano: 19 kotłów gazowych, przy czym w jednej z deklaracji podano eksploatację dwóch takich kotłów, 13 kotłów na paliwa stałe, z czego: sześć poniżej 5 klasy¹²² i siedem kotłów o klasie 5 lub ekoprojekt, 6 pomp ciepła, 1 kocioł olejowy, 3 kominki, a 4 punkty adresowe zasilane były z sieci ciepłowniczej. W badanej próbie, w zakresie czterech deklaracji zaznaczono, że eksploatowano dwa źródła ciepła, a w zakresie jednej, że trzy. Wszystkie deklaracje złożono w terminie.

(akta kontroli str. 1338-1341)

6.1. Burmistrz Żywca wyjaśnił, że: *Gmina Żywiec nie określiła zasad przeprowadzania kontroli indywidualnych systemów grzewczych pod kątem przestrzegania uchwał antysmogowych i zakazu spalania odpadów.* Stwierdził też, że: *Zasady przeprowadzania kontroli indywidualnych systemów grzewczych pod kątem przestrzegania uchwały antysmogowej oraz zakazu spalania odpadów zostały określone w Programie ochrony powietrza (Uchwała nr V/47/5/2017 SWŚ; publikacja w Dzienniku Urzędowym WS dnia 28 grudnia 2017 roku) i obowiązuje od dnia 11 stycznia 2018 roku. Częścią składową uchwały jest Plan działań krótkoterminowych (PDK), który szczegółowo określił zadania gminy w tym zakresie.*

(akta kontroli str. 117-121, 802-805, 809-813)

Straż Miejska w Żywcu korzystała z roboczej wersji *Procedur kontroli palenisk*¹²³. Burmistrz wyjaśnił, że procedura ta obowiązuje od 1 stycznia 2018 r. i jest wewnętrznym dokumentem pomocniczym wprowadzonym w Straży Miejskiej przez

Komendanta w celu ułatwienia realizacji czynności kontrolnych przez funkcjonariuszy. Nie jest dokumentem mającym uregulowanie w zarządzeniu.

(akta kontroli str. 123, 171)

Na podstawie art. 379 ust. 1 i 2 Poś Burmistrz imiennie upoważnił w formie pisemnej funkcjonariuszy Straży Miejskiej do przeprowadzania czynności kontrolnych w zakresie przestrzegania i stosowania ww. ustawy na terenie miasta Żywca.

¹²⁰ Ulotki przekazano wraz z nakazami płatniczymi podatku od nieruchomości. Ulotka ta zawierała również informacje dotyczące Gminnego Punktu Konsultacyjno-Informacyjnego Czyste Powietrze oraz obowiązku wymiany kotła c.o. zgodnie z wymogami uchwały antysmogowej.

¹²¹ <https://zywiec.pl/item/5010-zostalo-jeszcze-6-miesiecy-na-zgloszenie-zrodla-ogrzewania-do-ceedb>

¹²² W jednym przypadku nie podano klasy kotła.

¹²³ Datowanej od 18 lutego 2022 r.

W okresie od 2017 r. do 2019 r. upoważnienie takie wydano dla 16 funkcjonariuszy, w 2020 r. dla 14, w 2021 r. dla 15, w 2022 r. dla 13, w latach 2023 r. i 2024 r. (III kwartał) dla 12. Upoważnienia wydawane były bezterminowo i ważne były wraz z legitymacją służbową. Z przeprowadzanych kontroli sporządzane były protokoły, przy czym w okresie objętym kontrolą stosowano trzy wzory takich protokołów.

Straż Miejska pobierała próbki popiołu do badań tylko w 2017 r. W pozostałych latach okresu objętego kontrolą takich próbek nie pobierano.

(akta kontroli: str. 12-56, 1802)

6.3. Burmistrz wyjaśnił, że Miasto realizuje uchwałę antysmogową m.in. poprzez kontrole Straży Miejskiej. Na ich potrzeby Gmina zapewniła Straży Miejskiej odpowiednie zasoby sprzętowe, a w latach 2017-2024 (III kw.) na ich zakup wydatkowano łącznie 441,3 tys. zł. I tak:

- w 2017 r. nie wydatkowano środków na zakup sprzętu na ww. potrzeby.
- w 2018 r. zakupiono:
 - miernik tlenu węgla (dla bezpieczeństwa funkcjonariuszy);
 - wilgotnościomierz drewna HIT-3 (do pomiaru wilgotności drewna);
 - latarkę czołową Ledlensser - 2 szt. (oświetlenia miejsc oględzin);
 - latarka Ledlensser;na co wydatkowano łącznie 2,8 tys. zł,
- w 2019 r. zakupiono:
 - aparat fotograficzny (dokumentowanie kontroli);
 - kamerę nasobną - 2 szt. (dokumentowanie kontroli);
 - przenośny odstraszacz Dazer (do odstraszania psów);na co wydatkowano łącznie 2,5 tys. zł,
- w 2020 r. zakupiono:
 - komputer przenośny Dell za kwotę (do sporządzania protokołów);
 - urządzenie wielofunkcyjne HP (do drukowania protokołów);na co wydatkowano łącznie 3,7 tys. zł,
- w latach 2021 i 2022 nie wydatkowano środków na zakup sprzętu;
- w 2023 r. zakupiono:
 - drona wyposażonego w kamerę i systemy detekcyjne, badające skład dymu oraz w obsłudze drona przeszkolono dwóch funkcjonariuszy – środki pozyskano z Urzędu Marszałkowskiego w Katowicach w konkursie *Inicjatywa Antysmogowa* w 2023 r. w ramach marszałkowskiego *Programu Poprawy Jakości Powietrza*;
 - aparat fotograficzny;na co wydatkowano łącznie 182,4 tys. zł,
- w 2024 r. zakupiono za 249,9 tys. zł samochód elektryczny, który przeznaczony został na potrzeby mobilnego laboratorium wyposażonego dodatkowo w drona zakupionego w 2023 r. Środki na jego zakup pozyskano z Urzędu Marszałkowskiego w Katowicach w konkursie *Inicjatywa Antysmogowa* w 2024 r. w ramach marszałkowskiego *Programu Poprawy Jakości Powietrza*.

(akta kontroli str. 1423-1425)

Komendant Straży Miejskiej w Żywcu wyjaśnił, że w jego ocenie: *w okresie objętym kontrolą Gmina zapewniła odpowiednie zasoby kadrowe, sprzętowe i finansowe do prowadzenia kontroli indywidualnych systemów grzewczych. Jedyny problem stanowiło wdrożenie systemu CEEB na terenie gminy. Ustawa mówiąca o Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków narzuciła na Miasto Żywiec realizację nowych*

zadań, nie zapewniając przy tym jakichkolwiek środków na ich realizację, jak i wsparcia w postaci szkoleń do obsługi systemu. Zadanie to zostało zrealizowane w IV kwartale 2024 roku, poprzez zapewnienie szkolenia dla funkcjonariuszy straży miejskiej ze środków własnych Miasta Żywiec.”

(akta kontroli str. 1802)

6.3. Burmistrz wyjaśnił, że w Urzędzie nie planowano kontroli indywidualnych systemów grzewczych, a kontrole przeprowadzane były na zgłoszenie lub na bieżąco w przypadku podejrzenia stosowania spalania paliw zakazanych *uchwałą antysmogową* lub ustawą Poś, a także w przypadku ogłoszenia alertu smogowego.

(akta kontroli str. 117-121)

Na podstawie badania 40 protokołów¹²⁴ kontroli indywidualnych systemów grzewczych ustalono, że:

- w ośmiu przypadkach dotyczyły spalania odpadów w piecach c.o. i zakończyły się nałożeniem - na podstawie art. 191 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach¹²⁵ - mandatów karnych kredytowych¹²⁶ w łącznej wysokości 650 zł¹²⁷;
- w trzech przypadkach dotyczyły stosowania urządzenia grzewczego podlegającego wymianie i w jednym przypadku stosowania w piecu c.o. paliwa o wilgotności powyżej 20%. W ich efekcie, na podstawie art. 334 ustawy Poś nałożono cztery mkk w łącznej wysokości 400 zł¹²⁸;
- w trzech przypadkach skierowano wnioski o ukaranie do Sądu Rejonowego w Żywcu¹²⁹, przy czym w dwóch przypadkach wniosek dotyczył stosowania niedozwolonego paliwa stałego w piecu c.o.¹³⁰, a w jednym stosowania źródła ciepła c.o. zakazanego *uchwałą antysmogową*. W ramach wyroków nakazowych nałożono grzywny w łącznej wysokości 800 zł¹³¹;
- w dziewięciu przypadkach pouczono właścicieli nieruchomości, przy czym w jednym przypadku pouczenie dotyczyło stosowanie paliwa w piecu c.o. o wilgotności powyżej 20%, w siedmiu przypadkach pouczenie dotyczyło urządzeń grzewczych podlegających wymianie i w jednym przypadku odpowiedzialności za niezgłoszenie w terminie deklaracji dot. źródeł ciepła i źródeł spalania paliw;
- w 16 przypadkach w trakcie kontroli nie stwierdzono żadnych naruszeń, przy czym w dziewięciu przypadkach kontrole dotyczyły sprawdzania rodzaju spalanych substancji w urządzeniach grzewczych, a w siedmiu przypadkach przedmiotem kontroli był rodzaj eksploatowanego urządzenia grzewczego i wykorzystywanego paliwa.

(akta kontroli str. 835-837, 1803-1804)

W okresie objętym kontrolą w Gminie obowiązywały trzy wzory protokołów kontroli w zakresie kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska. I tak:

- 1) wzór Nr I protokołu, który obowiązywał od 17 listopada 2017 r. do 2021 r. (*PROTOKÓŁ Nr/..... z kontroli przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska*),

¹²⁴ Z lat 2018-2023 po 5 protokołów z każdego roku i 10 protokołów z 2024 r.

¹²⁵ Dz.U. z 2023 r., poz. 1587 ze zm.

¹²⁶ Dalej: mkk.

¹²⁷ Z czego pięć w wysokości 100 zł i trzy w wysokości 50 zł.

¹²⁸ Po 100 zł każdy.

¹²⁹ Dalej: SR.

¹³⁰ W jednym przypadku flotokoncentratu, a w jednym mułu węglowego.

¹³¹ W wysokości 100 i 200 zł w 2018 r. oraz 500 zł. w 2022 r.

- 2) wzór Nr II protokołu, który obowiązywał od 4 stycznia 2022 r. do 10 lutego 2022 r. (*PROTOKÓŁ KONTROLNY Z DNIA ... Nr ... /... w zakresie przestrzegania przepisów o ochronie środowiska i przepisów utrzymania czystości i porządku w gminie*),
- 3) wzór Nr III protokołu, który obowiązuje od 18 lutego 2022 r. do nadal (*PROTOKÓŁ KONTROLNY Z DNIA... Nr ... /... w zakresie przestrzegania przepisów o ochronie środowiska*) – opracowany na podstawie rekomendacji Zespołu roboczego ds. wdrażania przepisów uchwały antysmogowej działającego przy Śląskim Związku Gmin i Powiatów.

Analizując protokoły kontroli w żadnym z nich z lat 2018-2021 nie odnotowano, aby sprawdzano wiek kotła, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 1803-1804)

6.5. W okresie od 1 stycznia 2018 do końca III kwartału 2024 r. Straż Miejska przeprowadziła łącznie 1156 kontroli¹³² w zakresie spalania odpadów w piecach oraz wykonywania postanowień określonych w uchwale antysmogowej. Dwie kontrole przeprowadzono natomiast w IV kw. 2024 r.

W wyniku ww. kontroli i stwierdzonych nieprawidłowości Straż Miejska podjęła następujące działania:

- w 2017 r. – dziewięć pouczeń, wystawiono 28 mkk, skierowano jeden wniosek do SR (grzywna 100 zł), złożono cztery zawiadomienia do prokuratury;
- w 2018 r. - wystawiono 9 mkk na łączną kwotę 1,1 tys. zł, skierowano trzy wnioski do SR w Żywcu (3 grzywny po 100 zł); złożono jedno zawiadomienie do prokuratury;
- w 2019 r. – jedno pouczenie, wystawiono 12 mkk na łączną kwotę 1,4 tys. zł, złożono jedno zawiadomienie do prokuratury;
- w 2020 r. - wystawiono 11 mkk na łączną kwotę 1,5 tys. zł, złożono dwa zawiadomienia do prokuratury;
- w 2021 r. - trzy pouczenia, wystawiono 13 mkk na kwotę 1,1 tys. zł; złożono cztery zawiadomienia do prokuratury;
- w 2022 r. - jedno pouczenie, wystawiono 16 mkk na łączną kwotę 1,2 tys. zł, skierowano jeden wniosek do SR (grzywna na 500 zł); złożono dwa zawiadomienia do prokuratury;
- w 2023 r. - pięć pouczeń, wystawiono 5 mkk na łączną kwotę 0,5 tys. zł,
- w 2024 r. (do 7 października) - dziewięć pouczeń, wystawiono 11 mkk na łączną kwotę 0,9 tys. zł.

(akta kontroli str. 834, 1770)

Na podstawie Planu Działań Krótkoterminowych¹³³ określonych w poszczególnych POP¹³⁴, Gmina była obowiązana do przeprowadzenia co najmniej minimalnej liczby kontroli w dni, dla których ogłoszono poziom II lub III ostrzegania o niskiej jakości powietrza. W sprawozdaniach z realizacji POP wykonanie tych wymagań rozliczane było w tabelach za poszczególne lata, w tym w zakresie podejmowanych działań kontrolnych, bieżących oraz w ramach PDK¹³⁵.

Realizacja kontroli, wymaganych w PDK dla poszczególnych poziomów ostrzegania w latach objętych kontrolą przedstawiała się następująco, tj.:

¹³² W kolejnych latach okresu objętego kontrolą odpowiednio: 287, 183, 194, 194, 124, 73, 54 i 47.

¹³³ Dalej: PDK.

¹³⁴ Za wyjątkiem POP 2014 gdzie kontrole były wymagane przy wystąpieniu poziomu IV.

¹³⁵ W sprawozdaniach z realizacji POP 2017 (tj. od 2018 - 2020 etap I) nie było kolumny dot. rozliczenia poziomu II, był on jednak wymagany i określony w PDK, natomiast POP 2020 i POP 2023 w sprawozdaniach przewidywały podanie danych w zakresie poziomu II i III.

Rok 2017

Członek Zarządu Województwa Śląskiego wyjaśnił, że zgodnie z POP 2014 Gmina była zobowiązana do kontroli, w przypadku ogłoszenia IV poziomu zanieczyszczenia powietrza, a kontrole powinny być realizowane w formie patroli w rejonach o wysokim ryzyku spalania odpadów oraz dokonywane w przypadkach interwencji telefonicznych. Wskazał jednak przy tym, że w POP 2014 *nie wskazano wymaganej minimalnej ilości [kontroli], ponieważ kontrole dotyczyły jedynie spalania odpadów, gdyż w tamtym okresie nie obowiązywała uchwała antysmogowa.*

W 2017 r. wystąpiło 8 dni¹³⁶, w których ogłoszony był poziom IV, lecz Gmina – według Burmistrza - nie posiadała danych za 2017 r. w zakresie kontroli zrealizowanych w tych dniach, gdyż w sprawozdaniu z realizacji POP w 2017 r. nie było odrębnej sekcji, w której należałoby podać liczbę kontroli przeprowadzonych w przypadku odnotowania poziomu IV, a jedynie sekcja dotycząca rozliczenia *Zadania 3. Działania kontrole*, w której podano, że Straż Miejska w całym 2017 r. *przeprowadziła 287 kontroli w piecach c.o.* Nie można tego było również ustalić na podstawie protokołu z kontroli, gdyż – jak wyjaśnił Burmistrz - protokoły z kontroli zostały wybrakowane, zgodnie z zasadami przechowywania dokumentacji kategorii B5.

(akta kontroli str. 249-250, 1384-1385, 1770)

Rok 2018

W 2018 r., zgodnie z POP 2017, w przypadku ogłoszenia alarmu smogowego na poziomie III, Gmina była zobowiązana przeprowadzić w każdym dniu jego obowiązywania minimum pięć kontroli. Sytuacja taka miała miejsce 15 razy w ciągu 2018 roku, co oznacza, że Gmina powinna przeprowadzić w tych dniach łącznie co najmniej 75 kontroli. Tymczasem ustalono, że kontrole takie przeprowadzono jedynie podczas 11 tego typu dni i zrealizowano ich łącznie jedynie 19. Tym samym należy uznać, że Gmina nie zrealizowała w 2018 r. wymagań w zakresie minimalnej liczby kontroli w dniach, dla których ogłoszono poziom III zanieczyszczenia powietrza, o co najmniej 56¹³⁷.

Działania te zostały również nierzetelnie przedstawione w sprawozdaniu z realizacji POP, gdyż w kolumnie 10 *Liczba kontroli...* wykazano, że w dwóch dniach wystąpienia alarmu na poziomie III zrealizowano 3 kontrole, zamiast 19 wykonanych kontroli w 11 dniach. Jednocześnie w kolumnie 8 *Data wystąpienia sytuacji smogowej (poziom III alarmu smogowego)* ujęto jedynie dwie daty wystąpienia alarmu, zamiast 15, w których faktycznie alarm taki ogłoszono.

(akta kontroli str. 352, 1431)

Rok 2019

Z uwagi na to, że w 2019 r. alarm smogowy na poziomie III był ogłoszony pięciokrotnie¹³⁸, zgodnie z POP 2017 Gmina była zobowiązana przeprowadzić w każdym z tych dni minimum pięć kontroli, tj. łącznie 25 kontroli. Również w tym roku nie wywiązała się z ww. obowiązku i jedynie w czterech takich dniach zrealizowała łącznie 22 kontrole, a w jednym dniu¹³⁹ nie przeprowadziła żadnej.

W sprawozdaniu z realizacji POP 2017, w kolumnie 10 *Liczba kontroli...* wykazała natomiast, że w czterech dniach objętych alarmem smogowym na poziomie III zrealizowała 17 kontroli, zamiast 22. Również w kolumnie 8 *Daty wystąpienia sytuacji*

¹³⁶ Tj. W dniach: 9, 10, 11, 21, 29 i 30.01.2017 r.; 2 i 15.02.2017 r.

¹³⁷ W dniach 7 i 12 lutego oraz 4 i 8 marca 2018 r. Gmina nie wykonała żadnej z wymaganych pięciu kontroli (-20 kontroli). W dniach 11 stycznia; 6, 11 i 19 lutego; 6 i 7 marca oraz 1 grudnia 2018 r. zrealizowała po jednej kontroli (-28 kontroli), w dniach 8 lutego i 5 marca 2018 r. po dwie kontrole (-6 kontroli), a trzy kontrole 30 listopada 2018 r. (-2 kontrole).

¹³⁸ 21 stycznia 2019 r., 23 października 2019 r., 25 i 26 listopada 2019 r., 13 grudnia 2019 r.

¹³⁹ 23 października 2019 r.

smogowej (Poziom III alarmu smogowego) wykazano cztery daty zamiast pięć, nie ujmując dnia 13 grudnia 2019 r.

Według informacji uzyskanych od GIOŚ w 2019 r. nie doszło do ogłoszenia zanieczyszczenia powietrza na poziomie II, a tym samym nie zachodziły przesłanki do przeprowadzania przez Gminę dodatkowych kontroli.

(akta kontroli str. 387, 1432)

Rok 2020 (etap I)

W I półroczu 2020 r. nie odnotowano dni z ogłoszeniem poziomu III alarmu smogowego, a co za tym idzie Gmina nie była obowiązana do realizacji dodatkowych kontroli z tego powodu.

Jednocześnie w tym czasie, wystąpiło 7 dni¹⁴⁰ zakwalifikowanych do poziomu II i w każdym z nich – zgodnie z POP 2017 – Gmina obowiązana był do przeprowadzenia co najmniej dwóch kontroli (łącznie 14). Faktycznie w ciągu 3 takich dni Gmina przeprowadziła jedynie 5 kontroli, a nie przeprowadziła 9¹⁴¹. Kontroli tych nie odzwierciedlono jednak w sprawozdaniu z realizacji POP 2017, gdyż mimo wymogu przeprowadzania kontroli dla poziomu II, sprawozdanie nie zawierało kolumny, w której dane o takich kontrolach można by zamieścić.

(akta kontroli str. 1433)

Rok 2020 (etap II)

W drugiej połowie 2020 r. alarm smogowy na poziomie III wystąpił dwukrotnie, tj. 2 i 3 grudnia. Z tego względu, Gmina była zobligowana przeprowadzić min. 10 kontroli, tj. co najmniej po 5 w każdym z tych dni. W żadnym z tych dni Gmina nie wywiązała się jednak z tego obowiązku i nie przeprowadziła żadnej kontroli, a fakt ten ujęła w sprawozdaniu z realizacji POP 2020.

W drugiej połowie 2020 roku odnotowano 13 dni, w których wystąpił poziom II zanieczyszczenia powietrza. Z tego względu Gmina zobowiązana była do przeprowadzenia minimum dwóch kontroli w każdym z tych dni, tj. łącznie 26 kontroli. Ustalono jednak, że w trzech z takich dni Gmina przeprowadziła po jednej kontroli¹⁴², a w dziesięciu dniach¹⁴³ żadnej.

W sprawozdaniu z realizacji POP 2020, liczbę ww. kontroli wykazano prawidłowo, lecz w kolumnie 13 pn. *Data wystąpienia wskazanego poziomu ostrzegania....* dla poziomu II wykazano 13 dat, jednakże pięć z nich¹⁴⁴ ujęto błędnie.

(akta kontroli str. 479, 1433)

Rok 2021

W 2021 r. wystąpiły trzy dni¹⁴⁵ w których odnotowano alarm smogowy na poziomie III. W tych dniach Gmina była obowiązana przeprowadzić po minimum pięć kontroli w każdym z nich, tj. łącznie minimum 15 kontroli. Kontroli takich w ww. dniach przeprowadzono jednak łącznie 16, a Gmina prawidłowo wykazała je w sprawozdaniu z realizacji POP 2020.

W 2021 r. odnotowano 29 dni, w których wystąpił poziom II zanieczyszczenia powietrza. Z tego względu Gmina zobowiązana była do przeprowadzenia minimum

¹⁴⁰ 6, 17, 26, 28 stycznia 2020 r., 9 lutego 2020 r., 27 i 28 marca 2020 r.

¹⁴¹ W dniach 6 stycznia 2020 r., 9 lutego 2020 r. oraz 27 i 28 marca 2020 r. – nie przeprowadzono żadnej kontroli, a 26 stycznia 2020 r. tylko jedną.

¹⁴² 10, 19 i 21 grudnia 2020 r.

¹⁴³ 1, 2, 3, 4, 11, 12, 13, 14, 15 i 20 grudnia 2020 r.

¹⁴⁴ 7 i 9 listopada 2020 r. oraz 5, 22 i 28 grudnia 2020 r.

¹⁴⁵ 14, 27 i 28 grudnia 2021 r.

dwóch kontroli w każdym z tych dni, tj. łącznie 58 kontroli. Ustalono jednak, że kontrole przeprowadzono tylko w ciągu 17 takich dni i było ich łącznie 37. I tak:

- w 12 dniach po dwie kontrole¹⁴⁶,
- w dwóch dniach po 3 kontrole¹⁴⁷,
- w jednym dniu 5 kontroli¹⁴⁸,
- w dwóch dniach po jednej kontroli¹⁴⁹;
- w 12 dniach nie przeprowadzono żadnej kontroli¹⁵⁰.

W sprawozdaniu z realizacji POP 2020 za 2021 r. w kolumnie 13 *Data wystąpienia wskazanego poziomu ostrzegania* jedną datę przekroczenia poziomu II wykazano błędnie (14 listopada 2021 r.), w kolumnie 15 *Liczba kontroli* w zakresie dotyczącym 18 stycznia 2021 r. zamiast trzech kontroli wykazano dwie, a w zakresie dotyczącym 15 grudnia 2021 r. wykazano dwie kontrole, a zamiast jednej.

(akta kontroli str. 535, 1137-1136, 1434)

Rok 2022

W 2022 r. wystąpiły dwa dni¹⁵¹, w których odnotowano alarm smogowy na poziomie III. W tych dniach Gmina była obowiązana przeprowadzić po minimum pięć kontroli w każdym z nich, tj. łącznie minimum 10 kontroli. Kontroli takie - w liczbie 5 - przeprowadzono jednak tylko w jednym z ww. dni, a w drugim ich nie przeprowadzono¹⁵². Dane te Gmina prawidłowo wykazała w sprawozdaniu z realizacji POP 2020 za 2022 r.

W 2022 r. odnotowano 20 dni, w których wystąpił poziom II zanieczyszczenia powietrza. Z tego względu Gmina zobowiązana była do przeprowadzenia minimum dwóch kontroli w każdym z tych dni, tj. łącznie 40 kontroli. Ustalono jednak, że kontrole przeprowadzono tylko w ciągu 15 takich dni i było ich łącznie 35. I tak:

- w jednym dniu przeprowadzono 4 kontrole¹⁵³,
- w trzech dniach 3 kontrole¹⁵⁴,
- w 11 dniach po 2 kontrole¹⁵⁵,
- w pięciu dniach nie przeprowadzono żadnej kontroli¹⁵⁶.

W sprawozdaniu z realizacji POP 2020 za 2022 r. wykazano w kolumnie 13 *Data wystąpienia wskazanego poziomu ostrzegania* jedną datę przekroczenia poziomu II wykazano błędnie (3 grudnia 2022 r.) a jednej daty (16 grudnia 2022 r.) nie wykazano, mimo, że w tym dniu nie wystąpiło przekroczenie a SM przeprowadziła kontrole. W konsekwencji w kolumnie 15 *Liczba kontroli...* nie wykazano dwóch przeprowadzonych 16 grudnia 2022 r. kontroli. W tej samej kolumnie, w wierszu odnoszącym się do 3 marca 2022 r., zamiast trzech przeprowadzonych w tym dniu kontroli wykazano dwie.

(akta kontroli str. 627, 1435)

Rok 2023

W 2023 r. nie wystąpiły dni, w których odnotowano alarm smogowy na poziomie III.

¹⁴⁶ 4 styczeń 2021 r.; 16, 20 i 24 luty 2021 r.; 12 i 13 listopada 2021 r.; 9, 10, 11, 12, 13 i 22 grudnia 2022 r.

¹⁴⁷ 18 stycznia 2021 r. i 15 luty 2021 r.

¹⁴⁸ 25 lutego i 15 grudnia 2021 r.

¹⁴⁹ 14 grudnia 2021 r.

¹⁵⁰ 3, 5, 6, 9, 10, 19 i 31 stycznia 2021 r.; 1, 5, 9, 10 luty 2021 r. i 14 listopada 2021 r.

¹⁵¹ 4 i 5 grudnia 2022 r.

¹⁵² 4 grudnia 2022 r.

¹⁵³ 17 marca 2022 r.

¹⁵⁴ 3 marca 2022 r.; 14 listopada 2022 r.; 6 grudnia 2022 r.

¹⁵⁵ 12 stycznia 2022 r.; 14 i 19 marca 2022 r. 16, 29 i 30 listopada 2022 r.; 14, 15, 16, 17 i 19 grudnia 2022 r.

¹⁵⁶ 4 i 13 marca 2022 r., 13 i 20 listopada 2022 r. oraz 18 grudnia 2022 r.

W tym samym roku odnotowano 11 dni, w których wystąpił poziom II zanieczyszczenia powietrza. Z tego względu Gmina zobowiązana była do przeprowadzenia minimum dwóch kontroli w każdym z tych dni, tj. łącznie 22 kontroli. Ustalono, że kontrole przeprowadzono w wszystkich 11 ww. dniach, a ich łączna liczba wyniosła 26, przy czym w ciągu dwóch dni przeprowadzono łącznie o cztery kontrole więcej niż wymagane minimum¹⁵⁷.

Sprawozdanie z realizacji POP 2020 za rok 2023 wypełniono rzetelnie, a liczbę kontroli podano zgodnie ze stanem faktycznym.

(akta kontroli str. 692, 1103- 1109, 1436)

Rok 2024 r. (do 15 października 2024 r.)

W okresie od 1 stycznia do 15 października 2024 r. wystąpiły dwa dni¹⁵⁸, w których odnotowano alarm smogowy na poziomie III. W tych dniach Gmina była obowiązana przeprowadzić po minimum pięć kontroli w każdym z nich, tj. łącznie minimum 10 kontroli. a faktycznie przeprowadziła 12 kontroli (w jednym dniu 7, a w drugim 5).

W tym samym okresie odnotowano trzy dni¹⁵⁹, w których wystąpił poziom II zanieczyszczenia powietrza. Z tego względu Gmina zobowiązana była do przeprowadzenia minimum dwóch kontroli w każdym z tych dni, tj. łącznie sześciu kontroli i kontrole takie w tych dniach zrealizowała.

(akta kontroli str. 1437)

Okoliczności związane z brakiem realizacji odpowiedniej liczby kontroli w okresie objętym kontrolą oraz opisanych wyżej błędów sprawozdawczych opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Ponadto w raportach z realizacji *Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Żywca* uwzględniona była wymiana starych kotłów w ramach realizacji *PONE* i *STOP-SMOG*.

(akta kontroli str. 1555- 1756)

6.6. Burmistrz wyjaśnił, że: *Standard urządzeń grzewczych podczas kontroli w latach 2022-2024 określany był na podstawie oznaczeń, zawartych na tabliczkach znamionowych, umieszczanych na urządzeniu. Brak takiej tabliczki oznaczał bezklasowość urządzenia. W okresie od 1 września 2017 do 31 grudnia 2021, zgodnie z uchwałą antysmogową, nie wymagano wymiany urządzeń grzewczych. Pierwszy obowiązujący okres obejmował od 1 stycznia 2022 r. do 31 grudnia 2023 r. Stąd w protokołach pokontrolnych do 31 grudnia 2021 r. nie oznaczano klasy urządzenia grzewczego.*

W tym okresie ujawniono następującą liczbę źródeł ciepła, które powinny podlegać wymianie:

- w roku 2018 - 183 kontrole - nie ujawniono,
- w roku 2019 - 194 kontrole - nie ujawniono,
- w roku 2020 - 194 kontrole - nie ujawniono,
- w roku 2021 - 124 kontrole – nie ujawniono,
- w roku 2022 - 73 kontrole – 14 przypadków – urządzenia grzewcze podlegające natychmiastowej wymianie,
- w roku 2023 - 54 kontrole - 9 przypadków – urządzenia grzewcze podlegające natychmiastowej wymianie,
- w roku 2024 - 51 kontroli (do 28 października 2024 r.) - 20 przypadków.

(akta kontroli str. 809-814)

¹⁵⁷ 1 grudnia 2023 r. przeprowadzono 5 kontroli, a 14 grudnia 2023 r. 3 kontrole.

¹⁵⁸ 10 stycznia 2024 r. i 11 stycznia 2024 r.

¹⁵⁹ 9 stycznia 2024 r., 28 lutego 2024 r. i 1 marca 2024 r.

6.7. Burmistrz wyjaśnił, że środki na pobieranie próbek popiołu uwzględnione były w budżecie Straży Miejskiej w Żywcu w Dziale 754 Rozdziale 75416 § 4300 – *Zakup usług pozostałych*, a na zakup sprzętu do realizacji uchwały antysmogowej w Dziale 754 Rozdziale 75416 § 4210 - *Zakup materiałów i wyposażenia*.

Gmina tylko w 2017 r. pobierała próbki do badania, na które wydatkowała 0,8 tys. zł. W związku z powyższym Burmistrz wyjaśnił, że: *Badanie próbek popiołu przeprowadzone zostało dwukrotnie w 2017 r. W kolejnych latach nie zlecano badań takich próbek, ponieważ w każdym przypadku nieprawidłowości stwierdzano je naocznie lub sprawca wykroczenia przyznał się do jego popełnienia na miejscu zdarzenia. Sytuacje te były jednoznaczne i nie wymagały pobierania próbek.*

(akta kontroli str. 1423-1425)

Burmistrz wyjaśnił też, że *Wdrożenie dostępu do systemu CEEB zaplanowane zostało na IV kwartał 2024 r.* W kwestii weryfikacji i aktualizacji danych w CEEB w związku z przeprowadzonymi kontrolami indywidualnych systemów grzewczych Burmistrz stwierdził, że *Wyniki kontroli przeprowadzanych przez Straż Miejską w Żywcu w zakresie kontroli indywidualnych systemów grzewczych nie służyły weryfikacji i aktualizacji bazy danych w CEEB z uwagi na coraz większy zakres kontroli terminowych nakładanych na gminy oraz nieadekwatną do niego liczbę pracowników.*

Wskazał również, że *Komendant Straży Miejskiej w Żywcu od 25 listopada 2021 r. posiadał dostęp do danych CEEB w wersji bez możliwości edycji. Natomiast pełny dostęp do bazy CEEB 13 funkcjonariuszy SM w Żywcu otrzymało od dnia 6 listopada 2024 roku, który obejmuje moduł kontrola środowiskowa oraz deklaracje. Od dnia 6 listopada 2024 roku do dnia 5 grudnia 2024 roku przeprowadzono 54 kontrole środowiskowe, które zweryfikowano w bazie CEEB. Ilość kontroli została określona na podstawie sporządzonych w tym czasie protokołów.*

(akta kontroli str. 966-979)

6.8. W okresie objętym kontrolą w Urzędzie nie odnotowano skarg dotyczących spalania odpadów/paliw nieodpowiedniej jakości, które by rozpatrywano na podstawie ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego¹⁶⁰.

(akta kontroli str. 1797-1799, 1803-1804).

7.1. Gmina prowadziła działania promujące wymianę kotłów nieekologicznych, poprzez m.in.:

➤ Informacje o realizacji programów:

- *PONE* – ogłoszenia o realizacji Programu w latach 2017-2024 zamieszczone były na stronie internetowej Miasta¹⁶¹ oraz stronie operatora tego programu (EKOTERM) wraz ze szczegółowymi informacjami nt. numerów telefonów informacyjnych oraz o dniach i godzinach funkcjonowania biura obsługi klienta PONE, w którym odbywało się przyjmowanie wniosków;

¹⁶⁰ Dz.U. z 2024 r. poz. 572.

¹⁶¹ <https://zywiec.pl/item/1208-program-ograniczenia-niskiej-emisji-nabor-wnioskow> (zamieszczone 3 marzec 2017 r.) wnioski przyjmowane od 13 -24 marca 2017 r.; <https://zywiec.pl/item/1829-program-ograniczenia-niskiej-emisji-dla-miasta-zywca> (22 marca 2018 r.) wnioski przyjmowane od 4 do 13 kwietnia 2018 r.; <https://zywiec.pl/item/2484-program-ograniczenia-niskiej-emisji-dla-miasta-zywca> (17 kwietnia 2019 r.) wnioski przyjmowane od 7 do 10 maja 2019 r.; <https://zywiec.pl/item/3219-program-ograniczenia-niskiej-emisji-nabor-wnioskow> (23 marca 2020 r.) wnioski przyjmowane od 6 do 17 kwietnia 2020 r.; <https://zywiec.pl/item/4416-pone-2021-informacja-dla-mieszkanow> (24 marca 2021 r.) wnioski przyjmowane od 6 do 23 kwietnia 2021 r.; <https://zywiec.pl/item/5203-program-ograniczenia-niskiej-emisji-dla-miasta-zywca> (29 kwietnia 2024 r.) wnioski przyjmowane od 9 do 27 maja 2022 r.; <https://zywiec.pl/item/5791-program-ograniczenia-niskiej-emisji-dla-miasta-zywca-2023> (6 czerwca 2023 r.) wnioski przyjmowane od 12 do 30 czerwca 2023 r.; <https://zywiec.pl/item/6144-rusza-program-ograniczenia-niskiej-emisji-w-miescie-zywcu> (923 kwietnia 2024 r.) – składanie wniosków od 6 maja 2024 r. – 7 czerwca 2024 r.

- *Czyste powietrze* – informowanie na stronie internetowej Urzędu, w Mobilnym Biurze Programu i podczas spotkań z mieszkańcami¹⁶² o możliwości uzyskania informacji o programie.

(akta kontroli str. 1121-1257)

- organizowanie lub współorganizowanie:
 - konferencji *Wspólnie walczymy o czyste powietrze na Żywiecczyźnie* wraz z pokazem specjalistycznego drona do wykrywania szkodliwych paliw oraz innych działań związanych z ograniczeniem niskiej emisji¹⁶³;
 - akcji ekologicznej pn. *Żywiec – to MY tworzymy atmosferę*¹⁶⁴;
 - konferencji *Ciepło Systemowe – certyfikacja systemów ciepłowniczych jako element wspierający walkę z niską emisją*. Podczas konferencji przekazane zostały Certyfikaty Odbiorców Ciepła Systemowego¹⁶⁵,
- organizowanie bezpośrednich spotkań z mieszkańcami:
 - dotyczącego projektu *Słoneczna Żywiecczyzna* skierowanego do 11 gmin należących do Związku Międzygminnego ds. ekologii i służącemu pozyskaniu środków unijnych na wymianę pieców i odnawialne źródła energii¹⁶⁶;
 - w ramach tzw. *eko-dni* lub *eko-pikników*,
- zamieszczenie na stronie internetowej Urzędu Miejskiego w Żywcu linku do wyszukiwarki *Ekodotacji*, zawierającego wszystkie prowadzone programy dofinansowania uwzględniające kwestie ochrony klimatu lub środowiska.

(akta kontroli str. 1314-1320)

7.2. Od 1 lipca 2021 r. w Żywcu funkcjonował Punkt Konsultacyjno-Informacyjny programu *Czyste powietrze*. W okresie do 10 października 2021 r. był on obsługiwany przez pracownika Wydziału Inżynierii Miejskiej, Ochrony Środowiska i Rozwoju Urbanistycznego Urzędu Miejskiego w Żywcu, a od dnia 11 października 2021 r. przez zewnętrzną spółkę *Operator Klastra Energii*, na podstawie umów zawartych przez Miasto Żywiec¹⁶⁷. Umowy te regulowały zasady funkcjonowania Punktu, takie jak:

- obsługa mieszkańców miasta w minimum 10 godzin tygodniowo,
- udzielanie informacji osobom zainteresowanym złożeniem wniosku o dofinansowanie,
- wsparcie wnioskodawców zakresie przygotowania wniosków,
- organizowanie spotkań informacyjnych z mieszkańcami dotyczącymi zasad Programu.

Na stronie internetowej Urzędu¹⁶⁸ widniała informacja, że Punkt czynny jest raz w tygodniu w poniedziałek w godz. od 7:30 do 17:30.

(akta kontroli str. 970-979)

¹⁶² W dniach 1 października 2018 r., 2 października 2019 r., 7 grudnia 2021 r. 14 marca 2022 r., 21 czerwca 2022 r., 27 września 2022 r.

¹⁶³ W dniu 9 lutego 2017 r.

¹⁶⁴ W dniu 12 października 2017 r.

¹⁶⁵ W dniu 19 grudnia 2019 r.

¹⁶⁶ W dniu 22 marca 2018 r. Żywiec.

¹⁶⁷ Miasto Żywiec z spółką zawarło trzy umowy na okres: 1) nr 584/2021/OIOŚ z dnia 8 października 2021 r. – termin realizacji od 11 października 2021 r. – 31 lipca 2022 r./aneks nr 1 z dnia 4 marca 2022 r., nr 534/2022/OIOŚ z dnia 8 września 2022 r. – termin realizacji od 8 września 2022 r. – 31 grudnia 2023 r./aneks nr 1 z 29 listopada 2022 r., nr 24/2024/OIOŚ z dnia 3 stycznia 2024 r. – termin realizacji od 1 stycznia 2024 r. 31 grudnia 2024 r.

¹⁶⁸ Z oględzin strony z dnia 13 listopada 2024 r.

7.3. Burmistrz wyjaśnił, że w okresie objętym kontrolą (od roku 2022) w Gminie zatrudnionych było czterech ekodoradców¹⁶⁹ na dwa etaty, a zawarte z nimi umowy podpisane były przez Przewodniczącego Zarządu Związku Międzygminnego ds. Ekologii w Żywcu.

Ekodoradcy obsługiwali mieszkańców w ramach projektu LIFE *Śląskie. Przywracamy błękit* Kompleksowa realizacja Programu ochrony powietrza dla województwa śląskiego¹⁷⁰ w biurze zlokalizowanym w Żywcu, przy ul. Ks. Pr. St. Słonki 4, w cztery dni w tygodniu, tj. od poniedziałku do czwartku w godzinach od 8:00 do 16:00 oraz pełnili raz w miesiącu dyżury w gminach, należących do ZMGE.

Do zadań ekodoradcy należało m.in.:

- wsparcie realizacji Programu ochrony powietrza i uchwały antysmogowej dla województwa śląskiego;
- aktywny udział przy opracowywaniu, aktualizacji bądź realizacji gminnych strategii służących poprawie jakości powietrza zawartych w programie PONE, planie gospodarki niskoemisyjnej (PGN) oraz planie zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe;
- inicjowanie działań i inwestycji służących poprawie jakości powietrza oraz ograniczeniu emisji gazów cieplarnianych;
- pozyskiwanie zewnętrznego wsparcia finansowego dla gminy;
- wsparcie mieszkańców gminy w zakresie pozyskiwania dotacji do wymiany źródła ciepła i/lub podniesienia efektywności energetycznej budynku;
- fachowe doradztwo w zakresie wymiany źródła ciepła i podniesienia efektywności energetycznej budynku, w tym pomoc w doborze optymalnego źródła ciepła;
- prowadzenie szeroko definiowanej edukacji mieszkańców w zakresie poprawy jakości powietrza;
- bieżąca współpraca z władzami Związku, gminy, strażą gminną lub miejską, innymi organami administracji publicznej, lokalną prasą, telewizją, organizacjami pozarządowymi, Policją, instytucjami świadczącymi wsparcie finansowe, tj. WFOŚiGW, NFOŚiGW etc.;
- aktywny udział w kontrolach palenisk pod kątem przestrzegania uchwały antysmogowej i zakazu spalania odpadów;
- prowadzenie usług doradczych w wyznaczonych punktach informacyjnych na terenie gmin należących do projektu, zgodnie z ustalonym planem dyżurów.

(akta kontroli str. 1314-1320)

7.4. Działania promocyjne w ramach poszczególnych programów ochrony powietrza zostały opisane w pkt. 2.4. niniejszego wystąpienia.

7.5. W okresie objętym kontrolą na stronie internetowej Urzędu prezentowane były wyniki dotyczące aktualnych pomiarów powietrza z ekosłupków i czujników wskaźnikowych¹⁷¹, a w zakładce Baza adresów/jakość powietrza zamieszczono link przekierowujący na stronę GIOŚ, który umożliwia sprawdzenie bieżących danych pomiarowych. Na ww. stronie również była zakładka dotycząca programu *Czyste powietrze*.

(akta kontroli str. 966-979)

¹⁶⁹ Czterech ekodoradców w okresie:

- 1) od 1 kwietnia 2022 r. do nadal - umowa na czas nieokreślony,
- 2) od 1 kwietnia 2022 r. do 30 czerwca 2023 r. - umowa na czas określony,
- 3) od 1 listopada 2022r. do 31 lipca 2025 r. (obecnie przebywa na urlopie macierzyńskim),
- 4) od 1 września 2024 r. do nadal (umowa o pracę na czas zastępstwa).

¹⁷⁰ Okres realizacji Projektu ustalono od 1 stycznia 2022 r. do dnia 31 grudnia 2027 r.

¹⁷¹ http://Pomiary_jakości_powietrza_dla_poszczególnych_dzielnic

7.6. W latach 2017-2024 (III kw.) wydatki poniesione na działania edukacyjne i promocyjne mające na celu ograniczenie niskiej emisji i wymianę kotłów na paliwa stałe, niespełniających wymagań uchwał antysmogowych, wyniosły łącznie 186,7 tys. zł, w tym:

- w 2021 r. – 9 tys. zł na prowadzenie Punktu Czystego Powietrza;
- w 2022 r. – 38,2 tys. zł na prowadzenie Punktu Czystego Powietrza;
- w 2023 r. – 74,0 tys. zł, w tym:
 - 14,8 tys. zł na obsługę 14 szt. ekosłupków służących do pomiaru i sygnalizowania jakości powietrza za pomocą koloru światła;
 - 7,1 tys. zł na obsługę zamontowanych na terenie miasta Żywca 8 szt. tablic informacyjnych odpowiedzialnych za prezentację wyników jakości powietrza pochodzących bezpośrednio z czujnika powietrza zintegrowanego z tablicą;
 - 48 tys. zł na prowadzenie Punktu Czystego Powietrza,
 - 4 tys. zł na organizację 10 spotkań edukacyjnych w Miejskim Centrum Ekologicznym w Żywcu, podczas których uczestnicy zapoznali się z elementami uchwały antysmogowej, metodami badania palenisk domowych oraz urządzeniami stosowanymi do kontroli;
 - 0,2 tys. zł – wykonanie tablicy informacyjnej w związku z realizacją zadania pn. *Kontrola przestrzegania przepisów uchwały antysmogowej w mieście Żywcu*.
- 2024 r. (III kw.) – 65,5 tys. zł, w tym:
 - 25,8 tys. zł na zakup czujników wskaźnikowych (tablic) informujących o aktualnym stanie jakości powietrza,
 - 0,6 tys. zł na obsługę tablic informacyjnych (usługa wykonana w grudniu 2023 r.),
 - 39,1 tys. zł na obsługę Punktu Czyste Powietrze.

(akta kontroli str. 1797-1799)

8. Wydatki Miasta na ochronę powietrza w okresie od 1 stycznia 2017 r. – 30 września 2024 r. wyniosły łącznie 3 738,1 tys. zł, z czego wydatki ze środków własnych wyniosły 3 086,4 tys. zł, co stanowiło 82,6% wydatków na ochronę powietrza¹⁷². Udział wydatków na ochronę powietrza w dochodach własnych Gminy wyniósł 0,5%.

Procentowy udział wydatków na ochronę powietrza w dochodach własnych Gminy w poszczególnych latach wynosił: 2017 r. – 1,0%; 2018 r. – 0,7%; 2019 r. – 0,5%; 2020 r. – 0,3%; 2021 r. – 0,5%; 2022 r. – 0,3%; 2023 r. – 0,4%; 2024 (III kw.) – 0,3%.

Na realizację programu PONE w okresie od 1 stycznia 2017 r. – 2024 r. (III kw.) Gmina łącznie wydatkowała 2 994,5 tys. zł (64,8 % wykonanie planu założeń na PONE)¹⁷³.

Wysokość maksymalnego dofinansowania dla mieszkańców wynosiła w latach 2017-2022 - 6 tys. zł (do 50% kosztów), 2023 r. – 6 tys. zł, w przypadku wymiany starego źródła ciepła na: pellet, gazowe, olejowe, zgazowujące drewno, zastąpienie starego źródła ciepła kominkiem na pellet lub 8 tys. zł, w przypadku zastąpienia starego źródła ciepła węzłem wymiennikowym, podłączonym do sieci ciepłowniczej lub pompą ciepła do celów ogrzewania lub ogrzewania i cwu; w 2024 r. – 10 tys. zł (do 80% kosztów)¹⁷⁴.

¹⁷² Wydatki na ochronę powietrza stanowiły 0,3% wydatków ogółem Gminy.

¹⁷³ W poszczególnych latach na PONE Gmina wydatkowała w: 2017 r. - 775,6 tys. zł (79,2 % wykonania planu); 2018 r. - 576,5 tys. zł (82,7%); 2019 r. - 459,7 tys. zł (66,6%); 2020 r. - 317 tys. zł (55,7%); 2021 r. - 437,9 tys. zł (87,6%); 2022 r. - 286,9 tys. zł (77,3%), 2023 r. - 120,9 tys. zł (29,1%), 2024 r. (III kw.) - 20,0 tys. zł (5%).

¹⁷⁴ Rok 2017 r. - zgodnie z uchwałą nr XXXII/244/2017 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 16 lutego 2017r. PONE polegało na dofinansowaniu mieszkańcom Miasta Żywca do:

(akta kontroli str. 1121-1302, 1796)

Burmistrz wyjaśnił, że: *Wydatki na ochronę powietrza w wydatkach ogółem Gminy wynosiły tylko 0,3%, ponieważ w pierwszej kolejności środki przeznaczone są na zaspokajanie potrzeb i oczekiwań mieszkańców miasta Żywca związanych z m.in. oświetleniem miasta, odbiorem i zagospodarowaniem odpadów komunalnych, remontem i utrzymaniem dróg i chodników, utrzymanie drożności kanalizacji deszczowej, utrzymanie czystości w mieście, utrzymanie parku i zielni w mieście itp. Wydatki na ochronę powietrza w dochodach wynosiły tylko 0,5% ponieważ niewiele jest programów dotacyjnych, z których gmina mogłaby pozyskać środki finansowe na realizację zadań związanych z ochrony powietrza.*

(akta kontroli str. 1121- 1302, 1344-1352)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Mimo że działania promocyjne i edukacyjne oraz informacyjne i szkoleniowe założone w POP 2017 były obligatoryjne, z sześciu działań Gmina nie zrealizowała jednego pn. *Promowanie zrównoważonego transportu w miastach, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji publicznej oraz rowerów, jako środka transportu.*

(akta kontroli str. 351, 383-386, 408)

-
- a) wymiany starych źródeł ciepła na nowe źródła ciepła węglowe retortowe niskoemisyjne, pellet, gazowe, olejowe, elektryczne, zgazowujące węgiel kamienny i/lub drewno.
 - b) Zastąpienia starego źródła ciepła węzłem wymiennikowym, podłączonym do miejskiej sieci ciepłowniczej.
 - c) Wymiany starych źródeł ciepła na nowe źródła ciepła węglowe retortowe/tłokowe, pellet, gazowe, olejowe, elektryczne, zgazowujące węgiel kamienny i/lub drewno wraz z zabudową instalacji solarnych lub pomp ciepła współpracujących z c.w.u.
 - d) Montażu kolektorów słonecznych przeznaczonych do podgrzewania ciepłej wody użytkowej współpracujących z ekologicznym źródłem ciepła.
 - e) Montażu pomp ciepła przeznaczonych do podgrzewania ciepłej wody użytkowej współpracujących z ekologicznym źródłem ciepła.

Rok 2018 - zgodnie z uchwałą nr XLIX/361/2018 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 1 marca 2018 r, zmienioną Uchwałą Nr LI/385/2018 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 26 kwietnia 2018 r PONE polegało na dofinansowaniu mieszkańcom Miasta Żywca do:

- a) wymiany starych źródeł ciepła na nowe źródła ciepła węglowe retortowe/tłokowe niskoemisyjne, pellet, gazowe, olejowe, elektryczne, zgazowujące węgiel kamienny i/lub drewno.
- b) zastąpienia starego źródła ciepła węzłem wymiennikowym, podłączonym do miejskiej sieci ciepłowniczej.

Rok 2019 r. - zgodnie z uchwałą nr VII/54/2019 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 28 marca 2019 r, zmienioną uchwałą nr X/76/2019 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 30 maja 2019 r., PONE polegało na dofinansowaniu mieszkańcom Miasta Żywca do:

- a) wymiany starych źródeł ciepła na nowe źródła ciepła węglowe retortowe niskoemisyjne, pellet, gazowe, olejowe, elektryczne, zgazowujące węgiel kamienny i/lub drewno.
- b) zastąpienia starego źródła ciepła węzłem wymiennikowym, podłączonym do miejskiej sieci ciepłowniczej.
- c) wymiany starych źródeł ciepła na nowe źródła ciepła węglowe retortowe/tłokowe, pellet, gazowe, olejowe, elektryczne, zgazowujące węgiel kamienny i/lub drewno.

Rok 2020 – takie same zasady dofinansowania jak w roku 2019 r., podjęte uchwałą nr XXII/165/2020 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 27 lutego 2020 r.

Rok 2021 r. - zgodnie z uchwałą nr XXXVII/283/2021 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 25 lutego 2021 r., zmienioną uchwałami nr XXXVIII/287/2021 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 25 marca 2021 r. i nr XLIII/319/2021 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 30 czerwca 2021 r., PONE polegało na dofinansowaniu mieszkańcom Miasta Żywca do:

- a) wymiany starych źródeł ciepła na nowe źródła ciepła węglowe retortowe niskoemisyjne, pellet, gazowe, olejowe, elektryczne, zgazowujące węgiel kamienny i/lub drewno.
- b) zastąpienia starego źródła ciepła węzłem wymiennikowym, podłączonym do miejskiej sieci ciepłowniczej.
- c) zastąpienia starego źródła ciepła pompą do celów ogrzewania lub ogrzewania i cwu.
- d) zastąpienia starego źródła ciepła kominkiem na pellet.

W roku 2022 r. – na podstawie uchwałą nr LVI/399/2022 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 31 marca 2022 r. - obowiązywały takie same zasady dofinansowania jak w roku 2021 r., z wyłączeniem dofinansowania na źródła ciepła zgazowujące węgiel kamienny. Takie same zasady dofinansowania określono na 2023 r. uchwałą nr LXXIII/504/2023 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 15 maja 2023 r.

W 2024 r. – na podstawie uchwały nr LXXXVI/599/2024 Rady Miejskiej w Żywcu z dnia 28 lutego 2024 r. - obowiązywały takie same zasady dofinansowania jak w roku 2021 r. z wyłączeniem dofinansowania na źródła ciepła zgazowujące węgiel kamienny oraz na kominki na pellet.

Burmistrz wyjaśnił, że: *Gmina nie promowała zrównoważonego transportu w miastach, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji publicznej oraz rowerów, jako środka transportu w okresie obowiązywania POP 2017 w związku z brakiem środków finansowych na realizację budowy ścieżek rowerowych. Działania związane z promowaniem komunikacji publicznej oraz rowerów prowadzone były od IV kw. 2020 roku m.in. poprzez: budowę zintegrowanego węzła przesiadkowego mającego na celu zachęcenie mieszkańców do zmiany przyzwyczajeń komunikacyjnych i przynajmniej częściowe przejście z komunikacji prywatnej na komunikację zbiorową oraz budowę ścieżek rowerowych.*

(akta kontroli str. 1788-1789)

W ocenie NIK, powyższa argumentacja nie zasługuje na uwzględnienie, gdyż wskazane w POP 2017 działanie miało charakter obligatoryjny, a promowanie zrównoważonego transportu w miastach oraz rowerów jako środków transportu, nie musi opierać się na realizacjach inwestycji takich jak ścieżki rowerowe, lecz może być realizowane niskimi nakładami, np. jako element budowania świadomości mieszkańców podczas innych akcji proekologicznych, zwłaszcza związanych z promocją programów nastawionych na poprawę jakości powietrza.

2. W okresie od dnia wejścia w życie przepisów uchwały nr V/36/1/2017 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 7 kwietnia 2017 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa śląskiego ograniczeń eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw do dnia 17 lutego 2022 r. Straż Miejska w Żywcu w zakresie przeprowadzonych kontroli indywidualnych systemów grzewczych nie odnotowywała w protokołach z kontroli ustaleń, czy instalacje uruchomione po 1 września 2017 r. spełniały wymagania określone w § 4 w związku z § 2 tej uchwały stanowiącym, że: *W przypadku instalacji, o których mowa w § 2 pkt 1, dopuszcza się wyłącznie eksploatację instalacji, które spełniają minimum standard emisyjny zgodny z 5 klasą pod względem granicznych wartości emisji zanieczyszczeń normy PN-EN 303-5:2012, co potwierdza się zaświadczeniem wydanym przez jednostkę posiadającą w tym zakresie akredytację Polskiego Centrum Akredytacji lub innej jednostki akredytującej w Europie, będącej sygnatariuszem wielostronnego porozumienia o wzajemnym uznawaniu akredytacji EA (European co-operation for Accreditation).*

Analiza protokołów kontroli wykazała, że w żadnym z nich z lat 2018-2021 (50% badanych), nie odnotowano by w jej trakcie sprawdzano wiek kotła zgodnie z wymaganiami *uchwały antysmogowej*, niezależnie od tego czy stosowano wówczas wzór I czy wzór II protokołu. W ocenie NIK, było to działanie nierzetelne.

(akta kontroli str. 1803-1804)

Burmistrz wyjaśnił, że: *Określanie w protokołach klasy emisyjności urządzeń grzewczych podczas kontroli odbywających się w latach 2022 -2024, wynikało z faktu ustalenia w uchwale antysmogowej terminów wymiany danych urządzeń grzewczych. Pierwszy taki termin obejmował okres od 01.01.2022 r. do 31.12.2023 r. Wnioskując zatem, że do dnia 31.12.2021 r. nie wymagano wymiany urządzeń grzewczych, nie oznaczano klasy tego urządzenia. Nie oznacza to jednak, że klasowość urządzeń grzewczych nie była kontrolowana, co wynika z obowiązującej wewnętrznej procedury kontroli, opracowanej przez Straż Miejską w Żywcu.*

(akta kontroli str. 966-979)

W ocenie NIK, przedstawiona przez Burmistrza argumentacja nie zasługuje na uwzględnienie, gdyż działania kontrolne nie powinny mieć wyłącznie charakteru egzekucyjnego, lecz nieść w sobie również element edukacyjny, zwłaszcza że nie wszyscy mieszkańcy mają świadomość istniejących wymogów prawnych w ww. zakresie i konieczności dostosowania się do nich w krótkim okresie czasu, co

związane jest z koniecznością zgromadzenia na ten cel znaczących środków lub pozyskania finansowania z zewnątrz.

3. Gmina nie przeprowadziła wymaganych POP 2017 i POP 2020 kontroli wykorzystywanych źródeł ciepła w przypadkach ogłoszenia II i III poziomu ostrzeżeń o niskiej jakości powietrza. I tak:

- Począwszy od 2019 r., w dniach ogłoszenia ostrzeżeń o niskiej jakości powietrza na poziomie II, Gmina miała obowiązek przeprowadzenia co najmniej dwóch kontroli eksploatowanych źródeł ciepła i stosowanych w nich paliw. W latach 2019-2024 (do 15 października) tego typu dni na terenie miasta odnotowano łącznie 83, lecz kontrole zrealizowano jedynie w 53 z nich, a ich liczba była łącznie o 68¹⁷⁵ kontroli za mała, odliczając kontrole, które przeprowadzono danego dnia ponad wymagane minimum.
- Od 2018 r. do 15 października 2024 r. na terenie miasta odnotowano łącznie 28 dni, dla których ogłoszono ostrzeżenia o niskiej jakości powietrza na poziomie III (alarm smogowy). W takich dniach Gmina miała obowiązek przeprowadzić co najmniej 5 kontroli eksploatowanych źródeł ciepła i stosowanych w nich paliw. Ustalono jednak, że Gmina jedynie w 20 takich dniach przeprowadzała kontrole, przy czym ich liczba była łącznie o 76¹⁷⁶ kontroli za mała, odliczając kontrole, które przeprowadzono danego dnia ponad wymagane minimum.

Kontrola wykazała również nierzetelności w zakresie sporządzania sprawozdań za lata 2018-2022, które opisano szczegółowo w punkcie 6.5 nin. wystąpienia, a dotyczyły one liczby i dat podejmowanych w ramach realizacji POP (oraz PDK) kontroli w daniach objętych ostrzeżeniami o niskiej jakości powietrza na poziomie II i III.

Odnosząc się do opisanych w pkt. 6.5 nin. wystąpienia oraz powyżej nieprawidłowości Burmistrz wyjaśnił, że:

Dot. 2018 roku

Nieprzeprowadzenie wymaganej ilości kontroli w 2018 r. oraz niezgodność dat w sprawozdaniu mogło prawdopodobnie wynikać z faktu, iż informacja o wprowadzonych alarmach smogowych nie dotarła do tut. Straży Miejskiej, co obecnie trudne jest do zweryfikowania.

Na nierzetelne sporządzenie sprawozdania z POP mogły mieć wpływ: duży zakres obowiązków, niewystarczająca liczba pracowników w Wydziale (2 osoby + 3-cia przebywająca na urlopie macierzyńskim). Z uwagi na dużą ilość napływających e-maili do Wydziału powiadomienia o poziomie III mogły zostać przeoczone.

Dot. 2019 roku

Obecnie trudno jest wskazać jednoznacznie na przyczyny nieprzeprowadzenia wymaganej ilości kontroli w 2019 r. możliwe, iż informacja o wprowadzonych alarmach smogowych nie dotarła lub służba dyżurna w natłoku innych zadań, nie dokonała przeglądu skrzynki elektronicznej, na którą przesyłane są powiadomienia o obowiązującym alarmie smogowym.

Na nierzetelne sporządzenie sprawozdania z POP mogło mieć wpływ przeoczenie powiadomienia o poziomie III w dużej ilości napływających e-maili do Wydziału.

Dot. 2020 roku

Obecnie trudno jest wskazać jednoznacznie na przyczyny nieprzeprowadzenia wymaganej ilości kontroli w 2020 r. przynajmniej w jego początkowej fazie. Możliwe,

¹⁷⁵ W tym: 2020 (etap I) -9, 2020 (etap II) -23, 2021 -26, 2022 – 10.

¹⁷⁶ W tym: w 2018 r. – 56, w 2019 r. – 5, w 2020 (etap II) – 10, w 2022 r. – 5

iż informacja o wprowadzonych alarmach smogowych nie dotarła lub służba dyżurna nie dokonała przeglądu skrzynki elektronicznej, na którą przesyłane są powiadomienia o obowiązującym alarmie smogowym. Ponadto od marca 2020 r. obowiązywały obostrzenia, związane z wprowadzeniem na terenie kraju stanu epidemii wirusa covid 19 (...).

Do 31.07.2020 r. Gmina nie była zobowiązana do przeprowadzania minimalnej ilości kontroli przy wystąpieniu II poziomu, w związku z czym nie miała również obowiązku wykazywania tego w sprawozdaniu z POP.

Na nierzetelne sporządzenie sprawozdania z POP mogły mieć wpływ m.in. duży zakres obowiązków. Z uwagi na dużą ilość napływających e-maili do Wydziału powiadomienia o poziomie III mogły zostać przeoczone.

W datach 01-02.12.2020 r.; 10-11.12.2020 r. ;14-15.12.2020 r. i 19-20.12.2020 r., omyłkowo nie wpisano jednego z dwóch dni wskazanych w powiadomieniu.

Dot. 2021 roku

Główną przyczyną nieprzeprowadzenia wymaganej ilości kontroli w 2021 r. był obowiązujący na terenie kraju stanu epidemii wirusa covid 19 (...). Stosowano się przede wszystkim do wprowadzonych obostrzeń, mających na celu ochronę życia i zdrowia zarówno mieszkańców miasta, jak i samych strażników.

Ponadto w dniach 3, 6, 10 stycznia i 21 lutego 2021 r. - brak było służby patrolowej. Były to dni ustawowo wolne od pracy oraz niedziele i święta.

W sprawozdaniu w POP omyłkowo została wpisana data (14.11.2021 r.) wystąpienia poziomu II, który nie dotyczył gminy Żywiec.

Dot. 2022 roku

Nieprzeprowadzenie wymaganej ilości kontroli w 2022r. prawdopodobnie mogło być spowodowane nieodczytaniem przez dyżurnego Straży Miejskiej poczty elektronicznej, na którą przesyłane są powiadomienia o obowiązującym alarmie smogowym.

13 marca; 13, 20 listopada; 4 i 18 grudnia 2022r. - brak służby patrolowej. Były to dni ustawowo wolne od pracy oraz niedziele i święta.

W sprawozdaniu w POP omyłkowo została wpisana data - 03.12.2022 r. wystąpienia poziomu II, który nie dotyczył gminy Żywiec. Data -16.12.2022 r. wystąpienia poziomu II omyłkowo nie została wpisana w sprawozdaniu z POP."

(akta kontroli str. 1426-1428)

NIK nie zgadza się z przedstawioną przez Burmistrza tezą, że do 31 lipca 2020 r. nie było w POP 2017 określonego obowiązku przeprowadzania przez Gminy kontroli w dniach, w których występował II poziom zanieczyszczenia powietrza. Przeczą temu bowiem wyjaśnienia uzyskane w trakcie kontroli od Marszałka Województwa Śląskiego, który jednoznacznie wskazał, że w okresie obowiązywania POP 2017, POP 2020 i POP 2023 obowiązkowe były kontrole określone w PDK, tj. minimum 2 kontrole w dniach o zanieczyszczeniu powietrza na poziomie II oraz minimum 5 kontroli w dniach zaliczonych do poziomu III. Oceny tej nie zmienia fakt, że w sprawozdaniach z realizacji POP 2017 do połowy 2020 r. (etap I) nie było pozycji pozwalającej na rozliczenie liczby kontroli przeprowadzonych w dniach o zanieczyszczeniu powietrza na poziomie II. Należy również zauważyć, że programy POP 2017 i POP 2020 nie przewidywały – w sytuacjach zanieczyszczenia powietrza na poziomie II lub III - możliwości wyłączenia z obowiązkowych kontroli dni wolnych od pracy. Tym samym argumentacja Burmistrza dotycząca nieprzeprowadzania wymaganych POP kontroli z uwagi na to, że w danym dniu wypadało święto lub dzień wolny od pracy nie znajduje uzasadnienia. Analogicznie ocenić należy powoływanie się na obostrzenia związane z epidemią COVID-19, gdyż obowiązujące wówczas decyzje i polecenia Wojewody Śląskiego jednoznacznie wskazywały, że Gminy

obowiązane są do realizacji – w sytuacji odnotowania zanieczyszczenia powietrza na poziomie II i III – kontroli w minimalnym zakresie określonym w PDK, a więc dla poziomu II minimum 2 kontrole, a dla poziomu III – minimum 5.

(akta kontroli str. 816-825, 1384-1385)

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

Uwaga

NIK zwraca uwagę, że kontrole eksploatowanych na terenie Gminy indywidualnych źródeł ciepła nie tylko mają na celu egzekwowanie obowiązujących przepisów prawa, lecz mają też charakter edukacyjny, zaś zebrane w ich trakcie informacje (m.in. o rodzaju i klasie tych źródeł) stanowić mogą dla Gminy istotne źródło informacji o istniejących zagrożeniach dla realizacji POP i *uchwały antysmogowej* oraz rzeczywistej sytuacji i potrzebach mieszkańców. W tym świetle zapewnienie dbałości o rzetelność i kompletność protokołów z przeprowadzanych przez Straż Miejską kontroli ma szczególne znaczenie dla pozyskania przez Gminę wiedzy, która może być efektywnie wykorzystana przy planowaniu konkretnych działań na rzecz poprawy jakości powietrza w Gminie.

Wnioski

1. Zapewnienie wymaganej liczby kontroli indywidualnych źródeł ciepła, zgodnie z wymaganiami obowiązującego POP i PDK, w przypadkach ogłoszenia ostrzeżeń o niskiej jakości powietrza na poziomie II i III.
2. Rzetelne sporządzanie sprawozdań z realizacji programów powietrza w zakresie dotyczącym podejmowanych działań kontrolnych, w ramach obowiązującego POP i PDK.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwagi i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 8 stycznia 2025 r.

Kontroler
Magdalena Śleziak
Specjalista kontroli państwowej

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**